

**GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE**

”De vet inte själva hur gamla de är”

En kvalitativ studie av åldersbedömningar av ensamkommande barn från Somalia.

SQ1562, Vetenskapligt arbete i socialt arbete, 15 hp

Scientific Work in Social Work, 15 higher education credits

Kandidatnivå, Socionomprogrammet

Termin 6, HT 2013

Författare: Farhan Hassan & Johan Embréus

Handledare: Adrián Groglopo

Abstract

Titel: "De vet inte själva hur gamla de är" - En kvalitativ studie av åldersbedömningar av ensamkommande barn från Somalia.

Författare: Farhan Hassan & Johan Embréus

Denna uppsats syftar till att beskriva och undersöka de åldersbedömningar Migrationsverket gör av ensamkommande barn från Somalia, som till följd av kriget i sitt hemland saknar ID-handlingar. Vårt fokus var myndigheternas ifrågasättande av barnens uppgivna ålder, samt användningen av medicinska åldersbedömningar där barnet misstänks för att egentligen vara vuxet. Vi har genomfört kvalitativa intervjuer med handläggare från en asylprövningsenhet för barn, samt ensamkommande barn som genomgått en medicinsk åldersbedömning alternativt redan fått sin ålder ofrivilligt justerad av Migrationsverket. Vi har efter en tematisk analys presenterat materialet relaterat till teorier om socialkonstruktivism, institutionell diskriminering och rasism. Resultatet av undersökningen blev dels en beskrivning av hur den sociala konstruktionen av ålder skiljer sig mellan ensamkommande barn och handläggare och att tolkningsföreträdet gällande ålder ges till Migrationsverket. Vi har försökt visa hur detta leder till ett misstänkliggörande av barnens uppgifter där handläggarna använder olika strategier för att misstro barnens uppgifter om sin ålder. Vi belyste också från både de ensamkommande barnens och handläggarna perspektiv hur handläggarnas maktposition att besluta om barnens ålder, mot deras vilja, kan leda till vissa stereotypa föreställningar vilket kan ses som uttryck för en institutionell rasism.

Nyckelord: åldersbedömning; ensamkommande barn; migrationsverket; asylsökande; institutionell rasism

Innehållsförteckning

1. Introduktion.....	1
1.1 Inledning och problemformulering.....	1
1.2 Syfte och frågeställningar.....	2
1.3 Avgränsningar	2
1.4 Arbetsfördelning.....	3
2 Bakgrund.....	3
2.1 Inledning.....	3
2.2 Somalia och kriget.....	3
2.3 Svensk migrations- och asylpolitik.....	5
2.4 Ensamkommande somaliska barn.....	7
2.5 Åldersbedömningar.....	7
3 Tidigare Forskning.....	9
3.1 Inledning.....	9
3.2 Diskriminering och rasism av asylsökande.....	9
3.3 Ensamkommande barn.....	10
3.4 Åldersbedömningar av ensamkommande barn.....	11
4 Teoretisk referensram.....	13
4.1 Inledning.....	13
4.2 Socialkonstruktivism.....	13
4.3 Teoretiska perspektiv på ålder.....	14
4.4 Institutionell diskriminering och rasism.....	15
5 Metod.....	16
5.1 Val av metod.....	16
5.2 Litteratur- och informationssökning.....	17
5.3 Förförståelse.....	18
5.4 Urval och urvalsprocessen.....	18
5.5 Insamling av empiri.....	19
5.5.1 Intervjuguide.....	19
5.5.2 Genomförande av intervjuer.....	20
5.6 Analysmetod.....	21
5.6.1 Inledning.....	21
5.6.2 Transkribering.....	21
5.6.3 Översättning.....	21
5.6.4 Tillvägagångssätt.....	22
5.7 Etiska överväganden.....	23
5.7.1 Informationskravet.....	23
5.7.2 Samtyckeskravet.....	23
5.7.3 Konfidentialitetskravet.....	23
5.7.4 Nyttjandekravet.....	23
5.8 Validitet och reliabilitet.....	24
5.8.1 Validitet.....	24
5.8.2 Reliabilitet.....	24
6 Resultat och analys.....	25
6.1 Presentation av intervjupersonerna.....	26
6.2 De ensamkommande barnens syn på sin ålder.....	27
6.2.1 Sammanfattning	29
6.3 Migrationsverkets syn på en riktig ålder.....	29
6.3.1 Handläggarnas syn på åldersbedömningar.....	30

6.3.2	Misstänkliggörande.....	31
6.3.3	Sammanfattning.....	34
6.4	Avlegitimering av de ensamkommande barnens verkliga ålder.....	34
6.4.1	Att bli misstrodd.....	34
6.4.2	”De vet inte själva hur gamla de är”.....	36
6.4.3	Med makten att justera ålder	38
6.4.4	En medicinsk modell för misstänkliggörandet av ensamkommande barn.....	40
6.4.5	Sammanfattning.....	43
7	Slutsatser.....	43
8	Avslutande diskussion och reflektion.....	44
8.1	Metoddiskussion.....	44
8.2	Slutdiskussion och reflektion över vår studie.....	46
8.3	Förslag till vidare forskning.....	47
9	Referenser.....	49
10	Bilagor.....	53
10.1	Intervjuguide.....	53
10.1.1	Handläggariintervjuguide.....	53
10.1.2	Intervjuguide till ensamkommande barn.....	54
10.1.3	Mall för skriftligt samtycke av God Man till intervju med minderårig.....	55

Förord

Vår förhoppning är att bidra med ett intressant material, relevant för både det sociala arbetets praktik och teori samt för en vidare reflektion och djupare insikt i en politiskt laddad diskussion. Vi hoppas kunna bidra med ett nytt perspektiv på ett relativt outforskat område. Vi som studenter vill passa på att tacka alla informanter som deltagit i undersökningen, det är era svar och reflektioner som gjort denna uppsats möjlig. Vi vill även passa på att tacka vår handledare, Adrián Groglopo, för goda råd och stöd längs vägen.

1. Introduktion

1.1 Inledning och problemformulering

Journalisterna Mikkelsen och Wagner (2013, s. 7) skriver i sin bok *De förlorade barnen: Ett reportage* att det från 2007 till 2012 har försvunnit 1202 unga flyktingar i Sverige varav 783 fortfarande är försvunna, samtidigt som svenska myndigheter haft ansvaret för dessa barn. Mikkelsen och Wagner (2013, s. 120) ger även en överblick över en debatt som pågått friskt sedan 2009 då en norsk rapport om tandtester påstod att nio av tio ensamkommande barn visade sig vara över 18 år vid medicinsk undersökning. Denna debatt har felaktigt målat upp en bild av ensamkommande barn som opålitliga då siffrorna var oriktiga enligt den norska Migrationsmyndigheten, UDI, som visar att antalet egentligen var lägre (Mikkelsen & Wagner, 2013, s. 123). År 2012 var det enligt UDI:s statistik en femtedel av alla minderåriga som anlät som ansågs vara över 18 år.

Gruppen ensamkommande flyktingbarn anses vara en mycket utsatt grupp och får därmed tillträde till andra, mer omfattande, insatser än vuxna asylsökande. Migrationsverket är den myndighet som fattar beslut i ärenden om migration och där gäller fri bevisföring vilket innebär att det är upp till den sökande att visa att ens berättelse är sann. Handläggarna vid Migrationsverket bedömer då huruvida uppgifterna anses vara troliga eller inte (Lundberg, 2013, s. 52). Denna princip gäller även för ålder vilket inte de somaliska ensamkommande barnen har. När Migrationsverket anser att åldern som den sökande uppger är *uppenbart oriktig* skall medicinsk åldersbedömning åberopas för att fastställa ålder (Socialstyrelsen, 2012, s.2).

Dessa åldersbedömningar har berörts i relativt få tidigare studier varav ingen studie vi hittat har syftat till att undersöka just de ensamkommande barnens perspektiv på åldersbedömningsprocessen. I de tidigare studier vi hittat, vilka vi kommer presentera närmare senare i uppsatsen, menar några brittiska forskare att det finns en etisk konflikt i åldersbedömningarna (Cemlyn & Nye, 2012; Gower, 2011, s. 676). Denna konflikt ligger i att perspektiven barnskydd/-välfärd samt invandringskontroll innebär olika syn på barnet. Tendensen tycks här vara att socialarbetarens dilemma representerar de olika juridiska perspektiven mellan å ena sidan internationell rätt såsom mänskliga rättigheter samt barnkonventionen och å andra sidan den lokala migrations- och invandringspolitiken där migrationskontroll hamnar i konflikt med det sociala arbetets värden gällande barnskydd. Svenska forskare menar på samma sätt att asylsökande barn hamnar mellan två politiska identitetsdiskurser. De hamnar å ena sidan i en inkluderande diskurs avseende barndom och barns rättigheter och å andra sidan i en exkluderande politisk diskurs om invandringskontroll där de kategoriseras som asylsökande vilka bemöts av ett institutionaliserat misstänkliggörande (Vitus & Lidén, 2013, s. 79). Även forskare inom pediatrik (barnmedicin) kritiserar de medicinska åldersbedömningarna som de menar är ett meningslöst försök till att hitta en vetenskaplig lösning på ett politiskt problem då de medicinska

åldersbedömningarna har för stor statistisk osäkerhet för att kunna fastställa en exakt kronologisk ålder (Hjern, Brendler-Lindqvist & Norredam, 2012, s. 6).

I denna uppsats vill vi närmare undersöka det möte där de ungas ålder fastställs av Migrationsverket. Vi vill undersöka detta ifrågasättande av barnens ålder från båda parter perspektiv genom att intervjua både ensamkommande barn från Somalia samt handläggare som jobbar med ensamkommande barn. Vi vill här även undersöka hur synen på ålder skiljer sig mellan dessa parter. Vårt fokus kommer ligga på den subjektiva upplevelsen av mötet och åldersbedömningsprocessen för att i analysen sättas i perspektiv till teorier om institutionell diskriminering och rasism.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att beskriva och undersöka de åldersbedömningar Migrationsverket gör då de ifrågasätter ensamkommande barns uppgivna ålder. Vi vill göra detta genom att undersöka både ensamkommande barns samt handläggare vid Migrationsverkets upplevelser av åldersbedömningsprocessen. Vår studie kommer att fokusera på ensamkommande barn från Somalia (se motivering i *1.3 Avgränsningar*).

Våra frågeställningar är:

- Vad har de ensamkommande barnen för tankar om sin ålder?
- Hur upplever de ensamkommande barnen ifrågasättandet av deras ålder?
- Hur ser handläggarnas roll ut vid dessa åldersbedömningar?
- Hur används den medicinska åldersbedömningen vid ifrågasättandet av de ensamkommande barnens ålder?

1.3 Avgränsningar

Vi syftar inte till att undersöka hur asylprocessen i stort fungerar vilket innebär att delar av berättelsen och mötet mellan de ensamkommande barnen och deras handläggare inte kommer att undersökas och därmed inte heller belysas mer än vad förståelse för kontexten kan kräva av uppsatsen i övrigt. Vi syftar inte heller till att undersöka ensamkommande barns flykt eller upplevelser av trauman eller liknande. Vi tänker att detta innebär att vi i våra barnintervjuer kan fokusera på ett smalare område för att minska stressen för de ensamkommande barnen som vill delta i vår studie. Vi syftar inte heller till att utvärdera de medicinska åldersbedömningarna. Vårt fokus läggs istället på den bedömning handläggaren vid Migrationsverket gör av de ensamkommande barnens ålder samt handläggarens användning av de medicinska åldersbedömningarna och vilka konsekvenser det kan få, praktiskt och psykosocialt för barnen.

Vi väljer att endast fokusera på gruppen ensamkommande somaliska barn då de utgör den näst största gruppen ensamkommande barn som söker asyl i Sverige. Ytterligare en anledning till att vi väljer denna grupp är att det i Somalia inte funnits någon central regering som kan utfärda födelsebevis sedan tidigt 1990-tal, vilket innebär att de inte kan styrka sin ålder när de söker asyl (Migrationsverket, 2013c).

1.4 Arbetsfördelning

Vid uppsatsens inledande fas delades texter upp mellan författarna där artiklar, uppsatser och böcker lästes uppdelat på hälften var. Inledning och bakgrund delades upp så författarna skrev halva var. Vid genomförande av intervjuer delades även detta upp där författarna genomfört två intervjuer var på egen hand samt två intervjuer gemensamt. Transkribering delades upp så författarna transkriberade tre intervjuer var. En författare fick här även översätta två intervjuer från somaliska till svenska, denna översättning granskades även av tre externa personer. Läsning och insamling av material till teorikapitlet fördelades mellan författarna men skrevs och formulerades av ena författaren. Analys och presentation gjordes och skrevs av båda författarna gemensamt. Slutdiskussion har reflekterats och författats gemensamt. Slutlig språkkorrigerings och språkbehandling har gjorts av en författare, med hjälp av extern feedback på språk samt genom studentseminarier med opponering.

2. Bakgrund

2.1 Inledning

I det här kapitlet vill vi kort presentera en bakgrund för att ge en överblick för några faktorer som kan vara viktiga att känna till när det kommer till åldersbedömningar av ensamkommande somaliska barn. Inledningsvis presenterar vi landet Somalia och det krig som drabbat landet de senaste 20 åren för att ge en bild av hur och varför man flyr landet. Vi vill därefter skifta fokus till Sverige och beskriva migrations- och asylpolitiken följt av en beskrivning av ensamkommande somaliska barn i Sverige. Avslutningsvis presenterar vi åldersbedömningarnas syfte, metod och problematik.

2.2 Somalia och kriget

Somalia ligger i Afrikas horn som även kallas för Östra Afrika. Landets yta är nästan dubbelt så stor som Sveriges och landet har en lång kust längs den Indiska oceanen. Landets huvudstad heter Mogadishu och befolkningen var nästan 9 miljoner enligt en uppskattning som gjordes 2009 (Landguiden, 2013). Somaliska är det officiella språket i landet och nästan 99 % är sunnimuslimer. 60 % av befolkningen är nomader och bor på landsbygden (Migrationsverket, 2011).

Somalia blev ockuperat av olika europeiska kolonier vilket gjorde att de delade upp landet i fem olika delar. Britterna tog över både norra Somalia som numera kallas för Somaliland och nordöstra Somalia. Italien tog över södra Somalia, medan fransmännen koloniserade nuvarande Djibouti. Ogaden blev en Etiopisk provins (Migrationsverket, 2011). År 1960 blev Somalia självständig från de gamla brittiska och italienska kolonierna. Därefter bildades republiken Somalia. Några år efter självständigheten blev dåvarande presidenten Abdirashid Ali Sharmake mördad av Generalmajor Siad Barre som tog makten i en militärkupp 1969. Efter att Siyad Barre tog över makten blev Somalia militärdiktatur vilket ledde till att hans regim försökte befria Ogaden-provinsen från Etiopien. 1977 började då kriget mellan Etiopien och Somalia (Säkerhetspolitik.se, 2010).

Somalia är ett land som är uppbyggt av ett klansystem med en mängd underklaner. Var och en av klanerna ville bestämma över de andra klanerna vilket blev tydligt under diktatorn Siad Barre som favoriserade sin egen klan. Detta ledde till att det blev motstånd mot Siad Barres regim och hans klan. En stor faktor som ledde till inbördeskriget var de växande klanmotsättningarna. Några av regeringens styrkor som tillhörde andra klaner försökte avrätta presidenten. När regeringen fick veta det började de slå tillbaka mot rebellerna och mot alla som tillhörde klanerna. Till slut har regeringens styrkor splittrat sig i olika grupper vilket ledde till att flera bröt sig ut för att bilda nya rebellgrupper. Då påbörjades det blodiga inbördeskriget 1991 vilket orsakades av brutala attacker på civilbefolkningen. Inbördeskriget ledde till att allt flera flydde från landet för att rädda sina liv. De som drabbades värst var kvinnor och barn som inte kunde ta sig ur i landet. De som kunde ta sig ur i landet flydde till andra delar av världen. De flesta somalierna flydde till Canada, USA och Europa för att söka skydd (Säkerhetspolitik.se, 2010).

2.3 Flykten till Sverige

Somalia är ett land som drabbats av krig, svält och fattigdom i nästan 20 år. Det har inte funnits en central regering sedan tidigt 1990-tal för att skydda medborgarna mot våld och övergrepp samt för att utföra födelsebevis mm. Det enda sättet man kan få skydd är om man tillhör de stora klanerna som har makten. De som tillhör minoritetsklanerna har inget skydd och de har inte heller förmågan att försvara sig själva, varpå de ofta valt att fly från landet för att söka skydd i andra länder (Migrationsverket, 2013c). Många kvinnor upplevde att de inte kunde få skydd i Somalia på grund av att deras män dog i kriget vilket gör att de står utan skydd, samtidigt som terroristgruppen al-Shabab hotar alla män som inte vill ansluta sig till dem. Al-Shabab är en terroristgrupp som vill ta över makten och styra landet enligt sharialagen (Säkerhetspolitik.se, 2010a).

2.4 Svensk migrations- och asylpolitik

Vi vill här inleda med att introducera några viktiga begrepp inom detta område. *Barn* definieras i FN:s barnkonventions första artikel som varje människa under 18 år om inte barnet blir myndigt enligt den lag som gäller barnet (Unicef.se, 2013). *Asylsökande* är enligt Migrationsverket (2013) ”den som tar sig till Sverige och ansöker om skydd (asyl) här, men som ännu inte har fått sin ansökan avgjord”. *Flykting* definieras den som den som har välgrundade skäl att vara rädd för förföljelse på grund av ras, nationalitet, religiös eller politisk uppfattning, kön, sexuell läggning eller tillhörighet till viss samhällsgrupp (Migrationsverket, 2013). *Ensamkommande barn* är de barn under 18 år som kommer till Sverige för att söka asyl utan att ha någon förälder med sig (Migrationsverket, 2013e).

I Sverige läggs migrationspolitikens inriktning fast av regering och riksdag. Det är sedan Migrationsverket som statlig myndighet som verkställer denna politik och är därmed första instans att fatta beslut i migrationsfrågor. Besluten kan sedan överklagas i högre instans, först migrationsdomstolarna och sedan i migrationsöverdomstolen (Regeringen, 2007).

Den som söker asyl i Sverige ansöker till Migrationsverket, som bedömer om denne har rätt till skydd i Sverige (Migrationsverket, 2013). Regler och lagar som berör de asylsökande i Sverige är främst Utlänningslagen 4 kap., Utlänningsförordningen samt FN:s flyktingkonvention. Dublinförordningen kan påverka en asylsökande då denne avgör i vilket land ens asylansökan skall prövas, nämligen det land tillhörande Dublinförordningen som man först anlät till (Migrationsverket, 2013). I tillämpning av svensk lag är betydelsen av internationella konventioner, så kallad folkrätt, såsom mänskliga rättigheter en viktig utgångspunkt då Sverige förbundit sig till att följa dessa. Detta innebär att svenska statsmakten förbundit sig till att skydda de mänskliga rättigheterna. Barn berörs även av UNHCR:s bestämmelser samt rekommendationer från FN:s barnrättskommitté (Lundberg, 2013, s. 48). Sedan 6:e juni 2013 fastställde EU-domstolen i Luxemburg att Dublinförordningen inte längre skall gälla ensamkommande barn utan deras ansökan skall prövas där ansökan gjorts (Court of Justice of the European Union, 2013).

Utlänningslagen handlar om migrationskontroll, den reglerar med vilken rätt en utländsk medborgare kan vistas eller få uppehållstillstånd i Sverige (Lundberg, 2013, s. 48). Denna lag har fyra grunder för asyl för den sökande nämligen som, *flykting*, *alternativt skyddsbehövande*, *övrigt skyddsbehövande* och *på synnerligen ömmande omständigheter* (Lundberg, 2013, s. 50). Vid asylprövningen på Migrationsverket gäller fri bevisföring vilket innebär att det är upp till den sökande att bevisa att ens historia är sann. Saknas handlingar innebär detta att den asylsökandes muntliga historia prövas av handläggaren vid Migrationsverket som sedan gör bedömningen om uppgifterna kan anses troliga, vid dessa gäller tvivelsmålets fördel ”benefit of the doubt” (Migrationsverket RCI 08/2013.,

Lundberg, 2013, s. 52). Handläggare har således relativt stort handlingsutrymme i att tolka lagen i varje enskilt fall (Lundberg, 2013, s. 47). Bedömning skall vara saklig och objektiv. En grundläggande princip i asylrätten är att den asylsökandes behov av skydd även skall göras sannolik, för detta skall även identiteten göras sannolik. Då det inte alltid är möjligt för den sökande att lägga fram bevisning som styrker detta, godtas även, i och med bevislätnadsregeln, en berättelse om den framstår som trovärdig, sammanhängande och rimlig och som ej strider mot kända fakta. Beviskravet är detsamma för asylsökande barn även om man inte kräver att barn på samma sätt ska lämna in handlingar (Migrationsverket RCI 08/2013).

Distinktion görs mellan barn och vuxen i svensk lag och likaså vad gäller asylsökande. Barn kan bland annat lättare beviljas uppehållstillstånd på grunden *synnerligen ömmande omständigheter* (Lundberg, 2013, s. 55). Ensamkommande barn har alltså även rätt till ett mer omfattande skydd då de bedöms utgöra en ytterst sårbar grupp. I Utlänningslagens 1 kap. 10 § står att:

”i fall som rör barn skall särskilt beaktas vad hänsynen till barnets hälsa och utveckling samt barnets bästa i övrigt kräver”

Barn har även rätt till fri tand- och läkarvård, rätt till skolgång samt bistånd till boende från kommunen (Migrationsverket, 2013a). Som ensamkommande barn har man rätt till en god man (1-2 §§ lag (2005:429) om god man för ensamkommande barn). Migrationsverket har även en skyldighet att försöka hitta familjemedlemmar till ensamkommande barn (2 d § förordning (1994:361) om mottagande av asylsökande m.fl.).

Migrationsverket har i tidigare studier kritiserats för att principen om barnets bästa inte konkret använts i handläggningen av asylärenden samt att barn inte kommer till tals i den utsträckning som kan förväntas utifrån lagstiftning och policys (Lundberg, 2013, s. 67). Dessa undersökningar är dock inte gjorda på ensamkommande barn. Keselman (2013, s. 105) skriver om ensamkommande barns utredningssamtal på Migrationsverket och visar att många faktorer påverkar hur dessa samtal går till med ett fokus på kommunikationen mellan barn, handläggare och tolk. Detta görs mot en bakgrund av tidigare forskning om hur asylintervjuer kriminaliserar och misstror asylsökande där flera föreställningar har betydelse för hur och vilka frågor som ställs (Keselman, 2013, s. 113). I samtal med ensamkommande barn kan faktorer som påverkar vara: barns tragiska erfarenheter som i mötet kan bli svåra att ta till sig eller vara opartisk inför. Det kan handla om svårighet att lyssna på barnen och kategorisera dem efter policys och lagstiftning som finns, svårigheter att genomföra individuella prövningar och möjliga konsekvenser som återvändande och slutligen svårigheten att kommunicera genom tolkar (Keselman, 2013, s. 114). Utredningsintervjun är en mycket viktig situation för de ensamkommande barnen. Forskning har här visat att tolken besitter en stor makt över barnens röst och delaktighet i dessa intervjuer. Tolkar kan på flera olika sätt förvränga kommunikationen mellan asylsökande och handläggare och på så vis påverka vilka detaljer som framkommer (Keselman, 2013, s. 132).

2.5 Ensamkommande somaliska barn

År 2004 var det ca 400 ensamkommande barn som ansökte om asyl i Sverige, år 2012 var siffran 3578 (Migrationsverket, 2013d). Av alla barn som ansökte kom de flesta, 1774 st., från Afghanistan. Näst flest barn kom från Somalia där 293 barn ansökte och 224 (76 %) fick uppehållstillstånd (Migrationsverket, 2013b). Sverige är ett av de länderna som tar emot flest somaliska flyktingar. Enligt migrationsverket har det under åren 2000 - 2012 varit cirka 35 100 somalier som ansökte skydd i Sverige. Det finns även en grupp som kommer hit som familjeanknytning, alltså att man flyttar till någon i familjen som har uppehållstillstånd i Sverige (Migrationsverket, 2013c). 2006 flyttades ansvaret för ensamkommande barns boende över från Migrationsverket till kommunerna med en ansvarsfördelning där kommunen står för stöd och hjälp genom Socialtjänstlag (Brunnberg, Borg & Fridström, 2011, s. 22).

De finns många olika anledningar till varför somaliska ensamkommande barn kommer till Sverige. För det första kan de här barnen ha mist sina föräldrar i kriget så att de inte har någon nära anhörig som kan ta hand om dem. För det andra finns ingen central regering som kan tillfredsställa barnets behov vad gäller skolgång och socialt skydd. Det kan också vara att familjerna skickar sina barn i förväg till Sverige för att de ska kunna komma hit som anknytningsfall eller att de kommer hit för att försörja sina familjer hemma i Somalia (Migrationsinfo, 2013). När det kommer till kommuners attityder om ensamkommande barn har det visats att en vanlig föreställning om ensamkommande barn är just föreställningen om ensamkommande barnen som "ankar barn" vilket betyder att de föreställs skickas till Sverige för att familjen skall kunna följa efter. Rädslan hos kommuner är därmed att mottagandet kommer bidra till en omfattande anhöriginvandring. Mellan 2007 och 2011 fick totalt 6109 ensamkommande barn permanent uppehållstillstånd i Sverige. 1487 anhöriga (föräldrar och syskon) kom under samma period som anknytning, debatten framställer anknytningsfallen som att 25 % av barnen återförenas med sina familjer vilket är direkt felaktigt då endast en av tio unga fått hit sina släktingar, visserligen då oftast fler än en släkting (Mikkelsen & Wagner, 2013, s. 118).

2.6 Åldersbedömningar

Åldersbedömningen blir en viktig del i mottagandet av ett ensamkommande barn eftersom att rättigheterna skiljer sig åt beroende på om man är barn eller vuxen. Det blir således Migrationsverkets uppgift att i asylutredningen göra en åldersbedömning om det inte är bevisat hur gammalt barnet är och uppgiven ålder inte verkar stämma (Brunnberg et al., 2011, s. 66). Rättssäkerhet och barnets bästa skall tas i beaktande även vid åldersbedömningar (Anderberg, 2011, s. 46).

Forskare inom pediatrik har kritiserat åldersbedömningarna och det förantagande man gör då en åldersbedömning väntas fastställa en exakt kronologisk ålder i ett officiellt beslut. Detta blir i praktiken problematiskt då det i Somalia inte har registrerats några födelser på många år vilket gör det omöjligt för dessa ensamkommande barn att bevisa sin ålder genom officiella handlingar. Har de handlingar ifrågasätts oftast deras trovärdighet (Hjern et al., 2012, s. 5).

I de senaste riktlinjerna från 2012 skriver Socialstyrelsen att åldersbedömningar måste uppfylla krav på objektivitet, vetenskaplighet, kvalitet och rättssäkerhet. Samtidigt finns stora osäkerheter med medicinska åldersbedömningar med en felmarginal på +/- 2 till +/- 4 år för åldersgruppen 15-18 år när det gäller att fastställa kronologisk ålder. Medicinska metoder bedöms här dock vara mest lämpliga för ändamålet och vid beräkning av sannolikhet att en enskild är över 18 år bör 95 % sannolikhet krävas vid den radiologiska bedömningen. Bedömning om åldern gjorts sannolik eller ej skall vara generös och styras av bevislätnadsregeln om tvivelsmålets fördel, *benefit of the doubt* (Socialstyrelsen, 2012, s. 2-3).

Hjern et al. (2012, s. 5) beskriver i sin artikel att det finns många olika bedömningsmetoder för ålder i användning i Europa, allt från okulär bedömning, intervju, behavioristisk observation, medicinsk undersökning oftast röntgen av skelett och/eller tänder ibland även med antropometriska mått och undersökning av sexuell utveckling. Vanligaste undersökningen i Europa är en skelettundersökning vars metod utvecklades på 1930-talet av Greulich och Pyle. Detta är en handledsröntgen vars ursprungliga metod inte var designad för att bestämma kronologisk ålder utan snarare att bedöma utvecklingsstatus hos barn i relation till känd kronologisk ålder. Vid pubertet bedöms skelettåldern genom undersökning av formen och storleken på vissa benfragment samt graden av sammansmältning av epifyser och dess axlar i handleden, när sammansmältningen är komplett kan man inte längre bedöma ålder, medelålder för denna sammansmältning är 17 år för tjejer och 18 för pojkar vilket betyder att metoden inte är särskilt lämplig i sammanhanget om ensamkommande barn. Där finns en annan metod baserad röntgen av en del av nyckelbenet vars utveckling fortsätter upp i 20 års-åldern, kritiken mot denna metod är mängden strålning av inre organ (ibid.). Tandundersökning som åldersbedömning är generellt en bedömning av visdomständerna. De flesta metoder för åldersbedömning genom skelett- och tandröntgen baseras på studier av en population med vit medelklass i USA eller Europa. Påverkan av socioekonomiska faktorer eller etnicitet har knappt undersökts och tillgänglig data är motsägelsefull enligt artikelförfattarna. Hjern et al. (2012, s. 5) menar att om man förkastar de okända socioekonomiska och etniska påverkan samt tillåter två statistiska standardavvikelser och inkluderar 95 % av populationen, så får vi ett spann på mellan 2 till 4 års osäkerhet i svaren från skelett- och/eller tandundersökningen var för sig. Detta betyder enligt författarna att varken skelett- eller tandåldersbedömning kan fastställa en kronologisk ålder med tillräcklig noggrannhet för att vara av verklig nytta i sammanhanget (ibid.). Samtidigt i bl.a. Italien, Malta, Grekland och Ungern är det vanligt att unga rutinmässigt registreras som vuxna utan att det ställs frågor kring ålder och utan att göra medicinska åldersbedömningar vilket bland annat påverkar

de flyktingar som senare kommer till Sverige då detta underminerar deras trovärdighet (Mikkelsen & Wagner, 2013, s. 126).

Hjern et al. (2012, s. 6) pekar även på två huvudsakliga etiska dilemman som uppstår vid medicinska åldersbedömningar. Främst handlar det om de läkare som rapporterar en exakt ålder utan uppgifter om metodens osäkerhet vilka då sviker den medicinska professionens främsta prioritet vilket är patientens bästa. Man låter istället ekonomiska eller politiska agendor styra. Det andra dilemma är att en patients nytta skall överväga risken då man utsätts för någon typ av röntgen, denna nytta kan ifrågasättas om inte metoden är frivillig vilket författarna knappast anser den vara, då konsekvenserna vid ett nekande till att göra undersökningen är direkt negativa. Även svenska experter inom pedodonti (barn- och ungdomstandvård) har uttalat sig kritiskt till dessa undersökningars syfte då det inte ligger i ett hälsovårdande sammanhang (Mikkelsen & Wagner, 2013, s. 123).

Förespråkat av engelska *The Royal College of Paediatrics and Child Health* är en bedömning på psykosocial grund där en helhetssyn på barnet vägs in. Sociala och kulturella faktorer såsom fysiska kan då vägas in efter att man över en period observerat hur barnet svarar och reagerar på en mängd situationer (Hjern et al., 2012, s. 5).

3 Tidigare forskning

3.1 Inledning

I det här kapitlet redogör vi för tidigare forskning om diskriminering och rasism av asylsökande, forskning om ensamkommande barn och forskning om åldersbedömningar av ensamkommande barn. Detta för att ge en överblick över det aktuella forskningsområdet inom dessa områden vilka vi senare vill koppla till vårt resultat och vår analys.

3.2 Diskriminering och rasism av asylsökande

Vi vill här presentera en artikel skriven av Masocha och Simpson (2011, s. 6) som i sin studie ger ett kritiskt perspektiv på hur asylsökande socialt konstrueras och menar den rådande diskursen är xenorassistisk. Vi tänker att då denna artikel fokuserar på asylsökande som grupp och inte asylsökande ensamkommande barn så vill vi här först motivera vårt användande av denna artikel. Begreppet xenorasm används här för den diskurs de visar råder, ett begrepp vi inte direkt kommer använda. Vi vill istället använda de resultat och resonemang de drar kring begreppet i deras forskning som vi anser är av hög relevans för vår analys där teorier om institutionell diskriminering och rasism appliceras på vårt material som avser ensamkommande barn. Masocha och Simpsons (2011) kritiska förhållningssätt, som kommer ur det sociala arbetets värden, visar att just det

sociala arbetets värden hamnar i konflikt med de policys vari det sociala arbetet utförs. Begreppet xenorasm definierar Masocha och Simpson (2011, s. 9) här som främlingsfientlighetens förtryckande funktion, en sorts rasism i mindre konkret form. Som exempel visar de hur diskursen om asylsökande kan konstruera en bild av att de asylsökande är falska. De karaktäriseras då av att suga ut resurser ur välfärdssystemet och ses därmed som ett socialt hot. Genom denna kategorisering polariseras bilden av ”de genuina” eller ”sanna asylsökande” samt ”de falska” och det är endast de genuina eller sanna som denna xenorastiska diskurs har en acceptans för (Masocha & Simpson, 2011, s. 12). Masocha och Simpson (2011, s. 14) menar att gränsen mellan skyddsbehövande flykting med rätt till landets medkänsla och bilden av den asylsökande som ett hot i själva verket är mycket smal, och det är detta som utgör den xenorastiska tolkningsramen – en övergripande strategi för utanförskap. För socialt arbete blir perspektivet av xenorasm viktigt då dess värderingar finns i flera nivåer av samhället. En förståelse gör det möjligt att kritiskt reflektera över förtryckande värderingar i det sociala arbetet. Det etiska dilemmat mellan humanitärt skydd och invandringskontroll blir här det centrala där den enskilda socialarbetaren blir en gatekeeper mellan den förtjänte och den oförtjänte. Det sociala arbetet skall ge en humaniserande röst till de behövande och inte anpassa sig till den rådande allmänna diskursen (Masocha & Simpson, 2011, s. 15).

3.3 Ensamkommande barn

I en avhandling från 2009 som undersökte ensamkommande barn i en uppföljning tio år efter att de anlant till Sverige intervjuades först 100 ensamkommande barn för att tio år senare intervjua de 68 unga vuxna som då var kvar i Sverige. Här gjordes 20 fördjupande intervjuer om barnens livsvillkor och erfarenheter i Sverige. Vi presenterar här kort huvudresultaten för denna studie vilket vi tycker ger en kompletterande bild till vår undersökning. Denna avhandlingens styrka är främst att det är en uppföljning och har därmed ett jämförande perspektiv som ser till etableringen och tiden i Sverige vilket visserligen skiljer sig från vår studies syfte. Vi anser dock ändå att den är relevant då den bidrar med kunskap och perspektiv på gruppen ensamkommande barn i Sverige och ger oss en ökad förståelse för hur dessa barns första tid i Sverige kan se ut. Ett tydligt resultat i studien var att en stor majoritet kom från länder med erfarenheter av krig, förtryck och organiserat våld. De hade alla separerats från sin familj från hemlandet även om mer än tre fjärdedelar hade släktingar i Sverige (Hessle, 2009, s. 89). Studien visar också att nästan alla barn skickades iväg på beslut av förälder eller släkting på grund av snabbt uppstådda konflikter i landet. Oftast var också beslutet välplanerat av föräldrarna eller släktingarna som brydde sig om barnen som skickas iväg (Hessle, 2009, s. 100). Flykten till Sverige skedde huvudsakligen på två sätt, antingen en lång flykt som beskrivs som svår, en hemsk resa präglad av konstant otrygghet och rädsla. Den andra är en kort flykt med flyg vilken också beskrivs som traumatisk (Hessle, 2009, s. 101). Väl i Sverige blev nästa steg asylprocessen där ovisshetens väntan på uppehållstillstånd präglar den första tiden, för ungefär hälften av informanterna var det en kort period av ovisshet där beslut om uppehållstillstånd kom efter ungefär ett år (Hessle, 2009, s. 103). Ungefär en fjärdedel fick tillfälligt uppehållstillstånd varpå ovissheten blev förlängd, sista fjärdedelen som också var de barn som lämnade sina hemländer under svåraste

förhållanden fick också vänta länge på besked på grund av avslag, resor till hemlandet och nya ansökningar (Hessle, 2009, s. 105-107). Slutligen handlar undersökningen om etableringsfasen där de flesta klarat sig anmärkningsvärt bra i att ta sig fram genom utbildningssystemet, högre utbildning och/eller arbetsliv där alla har stabil bosättning, sysselsättning och är ekonomiskt självförsörjande samt med ett tryggt socialt nätverk (Hessle, 2009, s. 117).

Tidigare forskning har sammankopplat ensamkommande barns etablering i det nya landet med copingstrategier. Här syftar man till att belysa resurser som dessa barn har för att hantera svårigheter de stött på. Här nämns religion, sociala nätverk, personliga egenskaper mm. (Brunnberg et al., 2011, s. 86ff). Här vill vi presentera en studie som undersökt copingstrategier. Många undersökningar på området ensamkommande barn fokuserar nämligen på konflikter i lagstiftningar och föreskrifter mellan invandringskontroll och barns rätt och välfärd där de menar att barn ofta konstrueras som offer och objektifieras därmed som passiva. Studier fokuserar oftare på sjuksymptom såsom PTSD än alternativa synsätt som undersöker processer som resulterar i positiv utveckling för barnen (Maegusuku-Hewett, Dunkerley., Scourfield & Smalley 2007, s. 310). Maegusuku-Hewett et al. (2007, s. 311) skriver i sin artikel att de syftat till att undersöka stressorer i ungas liv efter att ha anlänt som ensamkommande barn samt copingprocesser i respons på dessa stressorer. De fokuserade på två huvudsakliga copingprocesser: barnens (individuella) personliga egenskaper såsom de såg dem samt deras (kollektiva) kulturella identiteter. Bestämthet och självförtroende samt optimism och en psykologisk förminskning av övergrepp var exempel på personliga egenskaper som lyfts som individuella copingmekanismer. De kulturella identiteterna handlade om både kläder, religion och språk som medel att handskas med rasism och mobbning i skola samt som berikande för deras liv och välmående (Maegusuku-Hewett et al., 2007, s. 312-318).

3.4 Åldersbedömningar av ensamkommande barn

Vi vill här först presentera en artikel om åldersbedömningar av Cemlyn & Nye (2012, s. 676) som beskriver spänningen mellan barnskydd och invandringskontroll och undersöker hur socialarbetare hanterar denna spänning i sin yrkesroll. Vi anser att denna artikel är högst relevant för vår studie då det är en av få studier vi hittat som handlar om åldersbedömningar av ensamkommande barn. Nackdelen med denna studie är dels att den är utförd i Storbritannien där migrationslagstiftningen kan skilja från den i Sverige, men framförallt att ansvaret för handläggaren som möter det ensamkommande barnet har olika ansvar då det exempelvis i Sverige gjorts en ansvarsfördelning mellan stat och kommun där stat har hand om asylbedömning, medan kommun har hand om sociala ansvaret (Brunnberg et al., 2011, s. 22). Vi anser ändå att artikeln har hög relevans då vi menar att det etiska dilemmaet forskarna poängterat kvarstår för Migrationsverkets handläggare.

I inledningen av artikeln diskuterar författarna hur olika metoder av åldersbedömning resulterar i osäkra data och en stor variabel är tillit till personens uppgifter. De menar att det därmed är socialt konstruerade bilder av tillit som framträder i ett system som präglas av misstro till flyktingarnas uppgifter. Cemlyn & Nye (2012, s. 683) finner i intervjuer med socialarbetare hur de hanterar sin roll olika. En grupp socialarbetare tar sig an en ”byråkratisk” roll, de upplever att de förändrats i sin yrkesroll och förlorat professionell identitet då de fått ta beslut rörande ålder, istället för att företräda de unga såsom de uppfattade att rollen som socialarbetare egentligen skulle göra. Den andra gruppen tog sig an en barncentrerad roll som präglades av skyddande åtgärder samt utredandet av dessa, prioriterat före utredandet av ålder. Cemlyn & Nye (2012, s. 684) förespråkar att man genom hela åldersbedömningsfasen behandlar och ger personer rättigheter som barn, tills annat bevisas. De avrundar med att deras studie visat att enskilda socialarbeters värderingar kan forma viktiga tillvägagångssätt i praktiken. Dessa värderingar, som mänskliga rättigheter och skydd för barn, återspeglas bättre i internationell lag samt yrkesetiska principer för socialt arbete, än nationell migrationslagstiftning (brittisk). Det centrala är att asylsökande och ensamkommande barn kategoriseras och dehumaniseras och ses som brukare snarare än människor i den nationella lagstiftningen, något som socialarbetaren personligen måste förhålla sig till. Författarna uppmanar socialarbetare att kämpa för att säkra humanitära värderingar i sin praktik genom bredare rörelser i den politiska kamp där asylsökandes rättigheter och möjligheter idag skärs ned (Cemlyn & Nye, 2012, s. 685).

I en artikel inom pediatrik presenterar tre skandinaviska forskare en kritik mot de medicinska åldersbedömningar som görs. I artikeln hävdas det att fastställa en exakt kronologisk ålder är ett meningslöst försök att hitta en vetenskaplig lösning på ett i grunden politiskt problem. De menar att det här handlar om migrationsmyndigheters rädsla för att vuxna flyktingar uppger att de är barn för att öka sina chanser att få uppehållstillstånd som medicinska metoder efterfrågats för att fastställa en objektiv ålder för ensamkommande barn (Hjern et al., 2012, s. 5). Enda säkra vägen till en kronologisk ålder är ett födelsebevis och om inte det finns är åldersbedömningen en högst riskfylld metod med risk för negativa konsekvenser för de ensamkommande barnen (Hjern et al., 2012, s. 6). Att bedöma ålder är ett juridiskt problem och i exempelvis Sverige kan man inte ens överklaga en fastställd ålder. Regeln om *benefit of the doubt* följs knappast heller menar författarna då barnen i första hand måste bevisa sin egen ungdom. Ett förslag från artikelförfattarna är att regeln istället används för att kompensera den godtyckliga gränsen av 18 år och lägga bevisbördan på myndigheterna. FN:s barnkonvention ger rättigheter till barn på grund av deras särskilda behov av skydd vilket beror på deras fysiska och psykologiska ömtålighet, inte av de exakt antal dagarna sedan de föddes. Att beakta syftet med barns rättigheter före barns exakta ålder, vid skapandet av policys för ensamkommande barn, skulle bidra till en flexiblare syn på åldersgränser (Hjern et al., 2012, s. 6).

Vi tog även del av en masteruppsats på juridiska institutionen vid Göteborgs Universitet då detta var den enda publikation vi fann som granskar

åldersbedömningar av ensamkommande barn i Sverige. Nackdelen med denna studie är dels att det är en studentuppsats samt att den endast granskat åldersbedömningarna objektivt. Vi valde dock ändå att ta med den i vår uppsats då vi anser att dess relevans ökar då den undersöker åldersbedömningarna i en svensk kontext. Författaren menar i sitt resultat att Migrationsverket levtt upp relativt väl till principerna om rättssäkerhet och barnets bästa (Anderberg, 2011, s. 46). Anderberg (2011, s. 37) skriver att det saknas ett offentligt regelverk för hur bedömningarna skall utföras samt att åldersbedömningen inte är ett beslut som kan överklagas, vilka båda försämrar rättssäkerheten. Anderberg (2011, s. 43) belyser även genom rättssociologiskt perspektiv hur negativa effekter av 18-årsgränsen kan uppstå då många rättsliga fördelar kommer med att vara minderårig. Individer kan därmed uppleva det gynnsamt att lämna falska uppgifter om en egentligen lägre ålder vilket i sin tur kan leda till att handläggare som gör åldersbedömningen förhåller sig allt mer kritiskt, vilket i förlängningen kan leda till att denna kritiska hållning drabbar individer som har rätt till det mer omfattande skyddsnetet. Anderberg (2011, s. 46) efterlyser framtida forskning om åldersbedömningens subjektiva rättssäkerhet och förenlighet med barnets bästa. Hon avslutar även med att konstatera att:

”ålderbedömningen utgör en relativt okänd del av asylprocessen som få har insikt i och vars rättssäkerhet behöver förbättras då bedömningen kan spela en avgörande roll för den enskilde”.

4. Teoretisk referensram

4.1 Inledning

Vi har valt att utgå från ett socialkonstruktivistiskt perspektiv för att beskriva fenomenet åldersbedömningar i den kontext där vi studerat det, nämligen då ensamkommande barn från Somalia ifrågasatts på grund av sin uppgivna ålder. Vi kommer här närmare att presentera socialkonstruktivism som teori. För att skapa en djupare förståelse för fenomenet tar vi även hjälp av teorier om ålder för att få fler begrepp för att förstå hur Migrationsverket har ett tolkningsföreträde när det kommer till den sociala konstruktionen av ålder. Slutligen tar vi hjälp av teorier om institutionell diskriminering och rasism då vi ser dessa som relevanta förklaringsmodeller för att förstå den kontext åldersbedömning som fenomen utspelar sig i.

4.2 Socialkonstruktivism

Wenneberg (2000, s. 14) beskriver fyra positioner av socialkonstruktivism beroende på dess radikala natur där 1 är minst radikal och 4 mest. Med bred innebörd är socialkonstruktivism en teori som i vissa sammanhang likställs med teorin socialkonstruktionism då båda handlar om hur mening konstrueras genom språket. Det som skiljer teorierna åt är relationen mellan verklighet och konstruktion (Thomassen, 2007, s. 205). De mest radikala postmoderna förklaringarna av socialkonstruktionismen ser ett fenomen som skapat endast genom diskurser. Ett fenomen existerar alltså endast genom språket.

Socialkonstruktivism ser istället språket som en social konstruktion som beskrivning av den verkligheten vi lever i (Hacking, 1999, s. 4; Thomassen, 2007, s. 205f). Det är i denna bemärkelse vi vill använda teorin i vår uppsats varpå vi väljer rubriken socialkonstruktivism. Användning av teorin är främst för att öka medvetenheten kring ett fenomen (Hacking, 1999, s. 6).

Hacking (1999, s. 6 & 20) delar in synen på ett fenomen, i vårt fall åldersbedömningar, i fyra nivåer beroende på hur man vill beskriva det där 1 är det icke ifrågasatta stadiet, förantagandet, 2 är socialkonstruktivistens position som kritisk mot status quo och 3-4 som än mer laddat kritiska/radikala:

1. I sitt nuvarande tillstånd är åldersbedömningar taget för givet, åldersbedömningar synes vara oundvikliga.
2. Åldersbedömningar behöver inte existera, inte heller är det allt som är. Åldersbedömningar, eller åldersbedömningar som det ter sig nu, är inte bestämt av naturen, de är inte oundvikliga.
3. Åldersbedömningar är dåligt såsom det ter sig nu.
4. Det vore mycket bättre om åldersbedömningar ej fanns eller åtminstone radikalt förändrats.

Socialkonstruktivism enligt Berger och Luckmanns tresidiga modell (i: Wenneberg, 2000, s. 70-72) är byggd kring de tre begreppen *externalisering*, *objektivering* och *internalisering*. Mänskliga vanor uppstår, genom *typifiering* tillskriver vi typiska motiv till handlingar andra gör och genom att i interaktionen anpassa oss till *roller* som tillsammans skapar *institutioner*. Genom externalisering av en handling, uppstår därmed institutioner. Dessa sprider tidigare skapade vanor som sanningar, objektivering. Dessa objektiva sanningar skapar en social verklighet som barn sedan lär in genom internalisering. Människan bär på dessa internaliserade värden och normer från den sociala verklighet de lärt in (Wenneberg, 2000, s. 72). Om vi fokuserar på sociala institutioner finns alltid en anledning till att de existerar, de uppfyller en viss *funktion*. De handlingar en institution utför representerar också dess mål och syfte. Att även förstå de *konsekvenser* institutioner medför bidrar till en vetenskaplig uppfattning (Wenneberg, 2000, s. 163).

4.3 Teoretiska perspektiv på ålder

I vår uppsats är kronologisk ålder helt central då våra intervjupersoner, på grund av vårt urval, har blivit misstrodda på den ålder de uppgett vid migrationsverket, de har inga officiella dokument som godkänns som bevis på sin ålder. För att djupare förstå ålder som socialt konstruerat fenomen vill vi här presentera en insikt kring detta begrepps ofta vedertagna innebörd.

Kronologisk ålder är en faktor som vi väldigt mycket tar för givet och som i västvärlden innehåller en kulturell mening. Exempelvis att fira födelsedagar,

speciellt när man fyller jämnt, åldersgränser, social strukturering, ålderskategorier. Kronologin är central i många kulturer. Detta är ingången för Fineman (2011, s. 2) som i sin bok *Organizing Age* syftar till att undersöka varför ålder är socialt konstruerat såsom det är. Kronologisk ålder har en historia där gamla skildringar från 1500-tal illustrerar människans åldrande även om kronologin då ej var i ett års cykler. Kronologisk ålder idag är lastad med politiska och moraliska innebörder i vårt samhälle. Innebörden av detta är att ålder är en formbar resurs som av auktoriteten kan användas för att nyttja eller utnyttja människor (Fineman, 2011, s. 3-6). Åldersnormer har sin grund i tidig sociologi och socialpsykologi där de nu utgör tre kategorier: *institutionell* som definierar när man är vuxen eller barn, samt får tillträde till samhällsliga funktioner såsom skola, jobb, giftermål, alkoholkonsumtion. Den faktiska åldern inom dessa kategorier varierar mellan olika kulturer. Andra kategorin är *övergångsmarkör* där åldersnorm är besläktad med en socialt konstruerad klocka för informella övergångar såsom lämna föräldrahemmet, börja jobba, livsövergångar helt enkelt. Denna kategori är ofta offer för metaforer och moraliserande. Den tredje kategorin för åldersnormer är den som *reglerar ordningen i organisatoriskt beteende*. Exempelvis karriärsframsteg, kompetens, ålderdom, där ålder i någon bemärkelse påverkar trovärdigheten för en roll (Fineman, 2011, s. 17). Medvetandet om vår ålder är som en röd tråd genom vår livstid där kronologin har en ingjuten kulturell mening, ritual och symbolism. Det är i vårt samhälle svårt att inte veta ens ålder då ålder ständigt är på agendan (Fineman, 2011, s. 24).

Ålderism (ageism) är det begrepp som tillsammans med rasism och sexism utgör de tre stora grunderna för diskriminering. Ålder som "ism" antyder tre saker; *stereotyper* gentemot en hel grupp baserat på ålder, *fördomar* mot en viss grupp baserat på deras ålder och sist en *institutionell diskriminering* baserat på ålder (Fineman, 2011, s. 56).

4.4 Institutionell diskriminering och rasism

Institutionell diskriminering är en del av strukturell diskriminering som fokuserar på institutioners mekanismer för diskriminering där maktutövandet missgynnar vissa grupper, i vårt fall ensamkommande barn från Somalia (Burns, Lippnen, Lilja & Machado, 2007, s. 182). Strukturell diskriminering innebär att institutioner på grund av sina rutiner, policy, normer och arbetssätt, normaliserar och legitimerar indirekta former av negativ särbehandling av en viss etnisk grupp (Kamali, 2005, s. 32). Handläggare sitter på en institutionell position där de kan fatta beslut som kan verka diskriminerande, dessa är grindvakter (Burns et al., 2007, s. 212). En grindvakt behöver inte medvetet eller frivilligt verka diskriminerande genom fördomar utan kan snarare styras av den institutionaliserade struktur och kultur som systematiskt missgynnar en grupp, grindvakten har dock genom sin position makt att påverka och i förlängningen upprätthålla dessa strukturer och kulturer. Det är på grund av denna form som diskriminering verkar som man istället studerar hur den specifika institutionens konsekvenser leder till diskriminering och rasism (Burns et al., 2007, s. 184). Då detta inte handlar om en renodlad eller öppen rasism med direkta fördomar,

stereotypa uppfattningar och fientlighet fokuserar man istället på allmänna stereotyper och ”vi”-”dem” paradigm som motsatta dikotomier (Burns et al., 2007, s. 186).

För att bättre förstå hur detta kan tänkas påverka i vår undersökning kommer här en kort redogörelse för rasism i Sverige. Sverige har en historia av rasism som bygger på kolonialism, slaveri och nationalism. En historia där ”vita” européer är överlägsna resten av världen, särskilt de från Afrika där slavhandeln började. Svenska staten var 1649 med och grundade ”Svenska Afrikakompaniet” som bedrev handel med slavar från Afrika till Amerika (Integrationens svarta bok, 2006, s. 65). På 1800-talet utvecklades i Sverige rasbiologiska metoder för mätning av människors uppdelning, där Europas befolkning definierades som överlägsna och afrikaner som lägst stående. Denna utveckling kom i början av 1900-talet att leda till öppnandet av det Rasbiologiska institutet i Uppsala (Integrationens svarta bok, 2006, s. 67). Idag är Europas strävan efter sammanhållning och konstruktionen av en europeisk identitet något som direkt påverkar uteslutningen av ”de andra” genom en ökad rasism (Kamali, 2005, s. 37).

Rasism bygger på dominans och social ojämlikhet mellan folkgrupper. En dominans som bygger på dels diskriminering samt stereotypa åsikter, attityder och ideologier. För att binda ihop dessa två delar finns diskursen. I diskurser lärs rasistisk kunskap in och det är även därigenom den sprids (van Dijk, 2005, s. 115). Typiskt för rasismen är dikotomin ”vi & dem” där ett sammanhållet ”vi” också skapar ett förtryck mot ”dem andra”. Ett tydligt uttryck för rasismen, särskilt i Europa, är i begränsningen av invandringen och kanske särskilt flyktingmottagandet (van Dijk, 2005, s. 121).

5. Metod

I det här kapitlet kommer vi redogöra för hur vår forskningsprocess gått till. Vi inleder med val av vetenskaplig metod följt av en redogörelse för vår insamling av litteratur. Därefter presenterar vi vår förståelse innan studien följt av hur vi gick tillväga vid urvalet av intervjupersoner till vår undersökning samt hur vi planerade för intervjuerna. Vi kommer sedan beskriva hur vi samlade in empirin följt av hur vi analyserade den. Därefter följer en beskrivning av etiska överväganden kring vår studie följt av en diskussion kring vår undersöknings validitet och reliabilitet.

5.1 Val av metod

Som vetenskaplig metod valde vi en kvalitativ metod där vi valde att samla in empirin genom kvalitativa semistrukturerade intervjuer (se rubrik 6.5 *Insamling av empiri*). För oss blir därmed *språket* i intervjuerna centralt då det är genom språket vi alltid förmedlar vår subjektiva bild av världen, och människan

(Thomassen, 2007, s. 204). Syftet med vår studie är att beskriva och undersöka fenomenet åldersbedömningar, vi vill därmed undersöka båda parter perspektiv på samma process, alltså intervjua både handläggare och barn. En anledning till att vi valt socialkonstruktivism som ett av våra främsta teoretiska perspektiv är att en av metodens styrkor är dess kritiska kraft som inte tar ett fenomen för givet utan försöker belysa en bakomliggande verklighet (Wenneberg, 2000, s. 10). Vi tänker oss alltså att denna bakomliggande verklighet går att finna och förstå ur språket där vi konstruerar vår subjektiva uppfattning som i sociala interaktioner kan delas (Thomassen, 2007, s. 205). För att kunna förstå vad denna bakomliggande verklighet kan vara vill vi inta ett *hermeneutiskt*, tolkande, perspektiv för förståelsen av kunskap och av människan (Bryman, 2011, s. 32; Thomassen, 2007, s. 176). Kvalitativ metod har i sig en kunskapsteoretisk ståndpunkt som är just hermeneutisk (Bryman, 2011, s. 341). När vi intar ett hermeneutiskt förhållningssätt till kunskap menar vi också att det är vi författare som tolkar det våra informanter sagt och denna tolkning görs mot bakgrund av vår förförståelse och uppfattning om fenomenet åldersbedömningar. Vi vill vidare här i metodkapitlet beskriva relevanta delar av vår förförståelse samt hur vi skaffat oss kunskap om ämnet samt hur detta kan påverka vår undersöknings *trovärdighet* och även hur vi gått tillväga vid den själva tolkande analysen av materialet.

Kvale (1997, s. 14) beskriver den kvalitativa forskningsintervjuns styrka i att fånga upp just ”en mängd olika personers uppfattningar om ett ämne och ge en bild av en mångsidig och kontroversiell mänsklig värld”.

5.2 Litteratur- och informationssökning

Vi sökte artiklar i flera databaser och sökte då efter träffar i både abstract och titel. Då vi sökte på *age assessment* och *refugee* eller *asylum*, fick vi fyra träffar på Social services abstracts varav två handlar om just etiska dilemman av åldersbedömningar av barn, båda var *peer reviewed* (referentgranskade). Vid samma sökning i den medicinska artikeldatabasen PubMed fann vi 159 artiklar, vi lade då till sökordet *unaccompanied* och fann då 7 artiklar varav en vi bedömde som mest passande för vår uppsats. Vid sökning i den svenska artikeldatabasen SwePub fick vi en träff på sökordet *åldersbedömning** som inte var relevant för vår uppsats. I SwePub sökte vi istället på *ensamkommande barn* och fick 12 träffar, av dessa var 1 bok vilken vi införskaffade. Vid sökning i Libris på *ensamkommande barn* fick vi 77 träffar varav 58 är böcker. Här har vi införskaffat tre böcker. Vid sökning på *unaccompanied** och *asylum** i Social services abstracts fann vi 34 resultat som var peer reviewed, vi läste flera av dessa och bestämde oss för att använda de två som var mest relevanta i vår uppsats. Vid sökning på uppsatser i GUPEA på sökordet *åldersbedömning** fann vi tre resultat varav endast en masteruppsats handlade om själva åldersbedömningen av ensamkommande barn som vi läst och använt i vår uppsats. Vi sökte även artiklar på sökorden *asylum* och *racism* i databasen Social services abstracts och fann där 7 artiklar varav en togs med i vår uppsats. Vid sökning i Libris på sökordet *strukturell diskriminering* fann vi 40 böcker varav tre togs med i vår uppsats. Vi sökte i Libris på sökordet *socialkonstruktivism* och fann 10 böcker, vi valde att

använde den av dessa som vi bedömde fokuserar mest på själva teorin. Vi använde också litteratur om forskningsmetod och kunskapsteori som under vår utbildning varit kurslitteratur då vi bedömde att dessa har en hög relevans för vår metod. Dessa böcker är i stor utsträckning sekundärkällor till tidigare verk gällande metoder och teorier. Särskilt Bryman (2011) och Thomassen (2007) som båda refererar till många tidigare verk. Även Kvale (1997) hänvisar till många tidigare verk. När vi ser över vår referenslista bedömer vi att ungefär 32 av totalt 42 referenser är primärkällor.

5.3 Förförståelse

Vi vill här ge en kort beskrivning för vad som föregick det val av ämne vi slutligen gjorde. En av författarnas förkunskap om gruppen ensamkommande barn var inför ämnesvalet av C-uppsats ganska begränsat. Tidigt intresse för C-uppsats var istället att studera bemötande inom svenska myndigheter till följd av erfarenheter av jobb på bl.a. socialkontor. Tanken på uppsatsämne var då att undersöka hur klienter ansåg sig ha blivit bemötta, vad som var bra respektive dåligt, samt hur de skulle vilja bli bemötta.

Den andra författaren har erfarenhet av att jobba på ett boende för ensamkommande barn vilket gett erfarenhet av arbete med målgruppen. Efter många möten med unga som genomgått åldersbedömningsprocessen där många barn upplevde att de inte blev betrodda och kände sig här maktlösa samt en stor variation bland vilka unga som fick sin ålder justerad, uppstod för författaren ett intresse att inom ramen för en C-uppsats närmare undersöka området. Idén om att undersöka denna process började med ett förslag om att denna uppsats skulle handla om att undersöka metoder för åldersbedömning av asylsökande barn. När författarna tillsammans började diskutera ämnet blev ämnesvalet för denna uppsats en kompromiss där bemötandet kan studeras från två parter, den professionella och den sökande, med ett fokus på åldersbedömningarna för att undersöka hur detta fenomen går till.

5.4 Urval och urvalsprocessen

Vi gjorde ett målstyrt urval där intervjupersonerna valdes ut för att vara relevanta för våra frågeställningar (Bryman, 2011, s. 350). Det vi såg som viktigast var att undersöka subjektiva upplevelser från båda parter, både handläggare och barn, i åldersbedömningsprocessen för att få en fördjupad förståelse för detta fenomen. Vi valde därför att intervjua somaliska ensamkommande barn som genomgått medicinsk åldersbedömning under sin asylutredning eller som fått sin ålder ändrad i asylbeslutet. När vi väl valde att intervjua barn och ungdomar under 18 år har vi tagit särskild hänsyn till en del etiska aspekter, samt fått skriftligt godkännande av vår handledare innan intervjuerna genomförts. Vår hänsyn till barnens trygghet vid deltagande i vår studie har dels varit att deltagandet har byggts på de ungas frivillighet att delta och att ämnet vi talat om har varit en chans för dessa barn att berätta deras historia och sätta ord på det de kände och upplevde.

För att detta ska ske på ett tryggt sätt så har vi dels erbjudit barnen att genomföra intervju på sitt modersmål, somaliska, vilket en av författarna själv talar vilket även innebär att ingen extern tolk eller liknande behöver närvara vid intervjuerna. Vi anser att detta stärker både de etiska aspekterna av våra barnintervjuer då risken att kommunikationen blir missuppfattad eller att den verkar kränkande minskar. Vi anser även att möjligheten att anonymisera intervjupersonerna ökar då endast författarna deltar vid intervjuerna och känner till barnens identitet, detta hade varit ett problem om vi skulle behövt anlita tolk för intervjuerna. Vi frågade informanterna var de helst ville genomföra intervjuerna och anpassade oss till deras önskemål, om de hade något sådant. Vi anser att detta ökade tryggheten för de intervjuade barnen. För att få tag på informanter använde vi oss av kontakter vid boenden för ensamkommande barn som ena författaren kände sedan tidigare, dessa hade i sin tur kontakter med våra intervjupersoner. Vi intervjuade två tjejer och två killar vilket var en slump att könsfördelningen på informanterna blev så pass jämn. Vid intervju med de ensamkommande barnen var två myndiga och behövde på så vis ej ha samtycke från god man utan var själva juridiskt ansvariga för sin egen person, informanternas samtycke bedömdes därmed räcka för deltagande. Båda de myndiga intervjupersonerna kom som ensamkommande barn till Sverige och fick sin ålder justerad på olika sätt. De andra två informanterna var minderåriga och då de ville delta i studien krävdes samtycke från deras gode män. Vi inhämtade detta skriftligt innan intervju med barnen. Dessa två intervjupersoner har genomgått medicinsk åldersbedömning och inväntar svar.

För att få tag på de handläggare som jobbar med dessa åldersbedömningar tog vi kontakt med Migrationsverket och bad om att få intervju de handläggare som jobbar med ensamkommande barn. Genom en arbetsledare fick vi en förmedlad kontakt med två handläggare vid en asylprövningsenhet för barn.

5.5 Insamling av empiri

Vi valde att samla in empirin genom kvalitativa semistrukturerade intervjuer där vi förberett en intervjuguide vi utgick ifrån. Samtidigt som vi utgick från denna guide lät vi intervjupersonerna ha en stor frihet att svara med sina egna tankar och på så vis styra intervjuens riktning där vi följde upp med följdfrågor (Bryman, 2011, s. 413). På så vis behöll vi flexibiliteten som karaktäriserar de kvalitativa intervjuerna (Bryman, 2011, s. 415).

5.5.1 *Intervjuguide*

Vi förberedde våra intervjuer genom att skapa en intervjuguide med ett antal förberedda teman som skulle tas upp under intervjun. Intervjuguiderna finns i uppsatsens bilagor. Vi skapade ett antal teman för intervjuerna baserat på dels tidigare forskning om åldersbedömningar, men även tillgänglig kunskap från Migrationsverket gällande åldersbedömningar och asylprövning. Vi genomförde inte några pilotintervjuer i vår undersökning. För det första ansåg vi det svårt att testa de frågor vi hade på målgruppen då de är en utsatt grupp och ville därmed

inte intervjuar fler än nödvändigt och då det är svårt att hitta intervjupersoner. Vi bedömde också att åldersbedömningar är ett relativt okänt fenomen och då vi fokuserat på detta avgränsade fenomen bedömde vi det svårt att testa våra frågor på utomstående personer. Vi tänker ändå att pilotintervjuer hade kunnat medföra stor nytta om vi kunde testat dessa på personer som har erfarenhet av åldersbedömningsprocessen, men vi ansåg ändå att dessa i sådant fall snarare skulle ingå i studien. Efter två intervjuer med ensamkommande barn justerade vi intervjuguiden och lade till ett tema som vi insåg naturligt dök upp under båda de första intervjuerna, utan att vi planerat för det. Detta tema var barnens syn på sin ålder innan de kom till Sverige.

5.5.2 Genomförande av intervjuer

När vi intervjuade barn hade vi förberett ett etiskt förhållningssätt genom det vi i rubrik 5.3 beskrivit som förförståelse för barnens situation samt vår planering vid urval i rubrik 5.4. Två av intervjuerna med de ensamkommande barnen utfördes på somaliska och två på svenska. Vi tänker att då vi erbjöd barnen att tala på sitt modersmål underlättade vi för barnen att uttrycka sig och sätta ord på deras tankar och känslor vilket kan bli svårare om man inte behärskar språket. Då intervjuerna till stor del handlade om erfarenheter av att bli misstrodd ansåg vi det särskilt viktigt att barnen var bekväma med hur de kan uttrycka sig. De intervjuer som genomfördes på svenska gjordes på barnens samtycke. En intervju genomfördes på boendet där vår intervjuperson bor, denna intervju gjordes på somaliska och hölls av en av författarna. Det var intervjupersonens vilja att genomföra intervjun på boendet. Två av intervjuerna gjordes hemma hos en av författarna och vid dessa intervjuer deltog båda författarna. En av dessa intervjuer gjordes på somaliska och hölls av en av författarna medan den andra författaren observerade och kunde vid slutet av intervjun delta och ställa frågor som då tolkades från svenska till somaliska då endast ena författaren talar somaliska. Den andra intervjun i bostaden genomfördes på svenska och hölls gemensamt av författarna. Dessa intervjuer som hölls i en av författarnas bostad gjordes på intervjupersonens vilja då de uttryckt att plats för intervju inte spelar någon roll, varpå de frågades om intervjun kunde utföras i en bostad. Vi anser att en nackdel med detta kan vara att miljön blir informell och därmed även svårare för barnet att backa ur intervjusituationen vilket är en negativ aspekt ur ett etiskt perspektiv. Författarna var dock medvetna om detta och tog aktiv hänsyn till att detta inte skulle få påverka intervjusituationen. Det informerades istället extra tydligt att intervjun när som helst kan avbrytas och att frågor inte behöver besvaras. Vi var här även tydliga med att informera om syftet med intervjun. För att göra stämningen lugn bjöds även på en kopp te och lite inledande vardagligt samtal innan intervjun startade. På så sätt ansåg vi att intervjupersonerna skulle känna sig tryggare. Den sista intervjun gjordes hemma hos intervjupersonen på dennes initiativ med en av författarna, denna intervju gjordes på svenska. Intervjuerna utgick ifrån den intervjuguide som finns i uppsatsens bilaga.

De två intervjuerna med handläggare vid Migrationsverket gjordes med en intervjuare och en intervjuperson. Som framgår av intervjuguiderna handlar dessa intervjuer dels om hur handläggarna bedömer att en sökandes ålder är uppenbart

oriktig. Flera frågor baserade även på salutogenetisk teori med fokus på handläggarens roll och egna upplevelse av arbetsuppgifterna samt hur de går tillväga vid bedömningarna. Således är en stor del av vår insamlade empiri rik på beskrivningar rörande de enskilda handläggarnas tankar om hur de hanterar sin roll, vad de finner som meningsfullt i sitt arbete med dessa barn samt hur de upplever arbetet och mötet med de unga som begripliga.

5.6 Analysmetod

5.6.1 *Inledning*

Här kommer vi redogöra för de steg vi tog efter genomförandet av intervjuerna, fram tills presentationen av vårt resultat och analysen. Vi börjar med en beskrivning av hur vi transkriberade och översatte materialet till svensk text för att sedan förklara hur vi gick tillväga då vi analyserade denna empiri.

5.6.2 *Transkribering*

Vi spelade in intervjuerna med en iPhone för att sedan transkribera dem till text vid en dator. Transkriberingsmjukvara användes för att ge oss möjlighet att spela upp ljudet i långsammare fart. Material transkriberades på sådant sätt att alla ord som sades skrevs ned i ett Word-dokument. Ickeverbala uttryck noterades ej. I vissa citat som presenteras i resultat- och analysdelen har grammatik och stavning rättats till för att underlätta för läsaren då intervjutext ofta kan vara svårläst då talspråk och skriftspråk ser olika ut (Kvale, 1997, s. 152). Kvale (1997, s. 154) beskriver hur dynamiken i ett samtal och en intervju är levande och personlig vilket inte den utskrivna texten på samma sätt återger. Vi har försökt att återge den personliga och levande dialogen som intervjusvaren utgjorde genom att i resultat- och analysdelen introducera citat genom att beskriva kontexten de kommer från. För att öka läsbarheten har vi ibland hoppat över vissa ord eller meningar vilket vi markerat med tecknen "(...)", om vi vill förtydliga något i ett citat har vi ibland lagt in en kommentar vilket vi gjort inom parenteser.

5.6.3 *Översättning*

Två intervjuer genomfördes på somaliska av en av författarna som talar somaliska och transkriberades direkt till Somaliska av författaren. Sedan gjordes en översättning av transkripten till svenska av samma författare. Översättningen gjordes på så vis att en tolkning av intervjupersonens svar av både innehåll och innebörd försöktes återges i den svenska översättningen i så lik form som möjligt. En svårighet vid översättningen kan vara då motsvarande ord exempelvis kan saknas mellan somaliska och svenska. Översättningen korrekturlästes av tre externa svenska- och somalisktalande för att öka översättningens noggrannhet.

5.6.4 Tillvägagångssätt

En tematisk analys är enligt Bryman (2011, s. 528) den vanligaste analysmetoden för kvalitativ data även om det finns olika sätt att använda denna metod på där vissa sätt är mer strukturerade där ett tema snarare handlar om specifika koder och det finns även andra mer generella varianter där ett tema kan bestå av bredare grupper av koder. Vi gjorde så att när all empiri var insamlad gjorde vi vår tematiska analys där vi själva tolkade vår empiri och skapade kategorier vi såg som centrala i materialets helhet. Vi tänker att en begränsning i att göra på detta sätt är att då vi utgår från våra egna perspektiv är det också vi som väljer vilka delar som kommer inkluderas i teman och därmed kan vissa delar av intervjuerna falla bort. Vi kan också tänka oss att en nackdel med denna metod är att det blir svårare att återupprepa studien då tolkningen av empirin gjordes baserad på författarnas egen kunskap och perspektiv. Vi anser dock att fördelar med denna metod är att vi författare har en större möjlighet att själva belysa just de teman som våra intervjupersoner uttrycker som relevant och viktigt och de teman som vi märker är viktiga för förståelse för materialet i sin helhet. Vi kan då återge de teman som våra intervjupersoner ofta återkommer till och vi kan även lyfta upp just de teman som vi anser är viktiga för att förstå bakomliggande faktorer vid mötet mellan handläggare och ensamkommande barn. Vi vill här presentera hur vi gick tillväga vid vår tematisering.

Empirin vi ville belysa handlade om fenomenet ålder och åldersbedömningar och våra teman såg vi därmed till att representera både de ensamkommande barnen samt handläggarna för att fånga två perspektiv på samma fenomen. Vi gjorde detta för att få ett begripligt material i sin helhet. Dessa teman var: *sanningar om ålder, upplevelse av att bli misstrodd/uttalande som representerar misstänkliggörande* och *upplevelse av maktlöshet/uttalande som representerar makt*. Utifrån dessa teman kodades materialet in och delades upp under respektive temas rubrik, samt handläggare och barn var för sig. Vi fick på så sätt ett material med tre rubriker samt två parter, barnen och handläggarna. Det var i detta skede som vi reflekterade över vilka teorier som på bästa sätt kan hjälpa oss att analysera och belysa vårt material på ett givande sätt. Dels utifrån de teman vi tagit fram men även med hänsyn till den kontext som dessa åldersbedömningar utgör. Då vi såg en tydlig social ojämlikhet mellan dessa parter i vår empiri valde vi att belysa den ojämlikheten. Vi ansåg att vi behövde ha en utgångspunkt för hur denna skulle belysas och här såg vi det som rimligt att ta ställning för den socialt mest utsatta parten, de ensamkommande barnen. Vi valde därför att relatera vårt material till teorier om ålder, institutionell diskriminering och rasism. Nästa steg var att skapa ett bra upplägg för rubrikerna till resultat- och analysdelen som passar till vårt teoretiska ramverk och för att göra presentationen sammanhängande och begriplig. När vi gjort detta var det sedan enklare att hämta den empiri som då fanns färdigkodad i vårt material. Rubrikernas upplägg presenteras närmare i inledningen av resultat- och analyskapitlet.

5.7 Etiska överväganden

5.7.1 Informationskravet

Att informera uppgiftslämnare och undersökningsdeltagare om undersökningens syfte och att deltagandet är frivilligt är centralt för de etiska principerna i Vetenskapsrådet (2002, s. 7). Vi har därmed informerat våra intervjupersoner om att detta är en uppsats som görs på kandidatnivå vid Socionomprogrammet, de har fått information om oss studenter och handledarens namn och mail samt om syftet för undersökningen. Alla intervjupersoner informerades om att de kan avbryta intervjun när de vill samt att de ej behöver svara på de frågor som ställs. De informerades också om att deras namn kommer anonymiseras och avidentifieras.

5.7.2 Samtyckeskravet

Då vi intervjuat barn finns en forskningsetisk plikt att förankra detta med barnets målsman vilket är god man i vårt fall (Vetenskapsrådet, 2002, s. 9), samt med vår handledare innan intervjuens genomförande. Detta gjordes efter att barnet samtyckt till att delta i en intervju. Vi skrev här ut en lapp med informationskravet samt ett skriftligt samtycke för god man till intervju med minderårig. Här fanns även underskrift från vår handledare som därmed godkände intervjuernas genomförande. Även den minderåriga informerades vid intervjun om undersökningens frivillighet (se även rubrik 5.4 och 5.5). Handläggarna ställde frivilligt upp på att bli intervjuade.

5.7.3 Konfidentialitetskravet

Detta krav handlar om sekretess och att intervjupersonernas personuppgifter ej skall ges till någon obehörig. Obehörig skall ej kunna identifiera en intervjuperson på något sätt (Vetenskapsrådet, 2002, s. 12). Redan vid transkribering avidentifierades intervjupersonerna genom de koder som används även i uppsatsen. Inspelat material har raderats och inga personuppgifter har tagits med eller sparats. I uppsatsen anger vi endast kön och de åldrar som är relevanta för de ensamkommande barnen från Somalia. För handläggarna anger vi endast arbetsplats.

5.7.4 Nyttjandekravet

Detta krav handlar om att information eller uppgifter som framkom endast får användas för forskningsändamål, de får inte ha någon påverkan i annat sammanhang (Vetenskapsrådet, 2002, s. 14). Alla intervjupersoner informerades även om denna punkt och uppgifter som framkommit kommer inte utlämnas till någon utomstående person.

5.8 Validitet och reliabilitet

5.8.1 Validitet

Validitet handlar om hur god överensstämmelse det är mellan våra observationer och analysens teoretiska begrepp (Bryman, 2011, s. 352). Detta kan även ses som trovärdighet, då det kan finnas flera tolkningar av den observation vi gjort (Bryman, 2011, s. 354). Vi valde tidigt vilket fenomen vi ville undersöka – åldersbedömningar av ensamkommande barn. Vi bestämde även tidigt att undersöka båda parter perspektiv på samma process. Det tog däremot längre tid att fastställa ett syfte för undersökningen. Efter genomförandet av intervjuerna och sammanställningen av empirin började vi genom hermeneutisk metod läsa och tolka vårt material. Det var här vi började se teman uppstå ur materialet. Teman som baserades på vår uppfattning av hur de två parternas, handläggarna och de ensamkommande barnen, perspektiv hängde ihop. Först efter vi skapat teman ur empirin började vi leta teorier för att beskriva de skillnader vi fann. För att höja vår undersöknings kvalitet och trovärdighet lät vi en utgångspunkt vara de ensamkommande barnens historier. När vi valde den utgångspunkten blev vår främsta teori den om institutionell diskriminering och rasism. Vi har genom vårt teoretiska val fått med en relevant historisk tillbakablick av rasism i Sverige, en aktuell bild av fenomenet institutionell rasism samt en förklaringsmodell för den sociala ojämlikhet rasismen innebär som stämmer väl överens med både våra observationer, tidigare forskning och de teoretiska begreppen. Vi valde därefter de delar vi såg som relevanta ur våra teorier och de begrepp vi ansåg passa till vårt material. Vi vill därmed hävda att uppsatsens validitet ändå är relativt hög och för att försöka hålla en hög nivå har vi i vår resultat- och analysdel försökt att tydligt återge kopplingar mellan våra teoretiska begrepp och vår empiri. På så vis bör läsaren även lättare kunna skapa sin egen uppfattning om undersökningens validitet.

5.8.2 Reliabilitet

Reliabilitet kan för kvalitativa studier sägas handla om undersökningens pålitlighet (Bryman, 2011, s. 352). En del av detta är hur överens författarna varit om hur materialet ska tolkas. Här har vissa skillnader funnits i tolkandet av fenomenet åldersbedömningar. Dels då direkt erfarenhet och kunskap skiljer sig stort mellan författarna om hur denna process går till. En av oss har erfarenhet av arbete med ensamkommande barn och nyanlända flyktingar, den andra har nästintill ingen erfarenhet av sådant arbete. En av författarna har en personlig kompetens och erfarenhet av skillnaden i synen på ålder mellan Somalia och Sverige. Den andra författaren hade inte denna egna erfarenhet. Då vi i början av undersökningen helt fokuserade på åldersbedömningar som process hos Migrationsverket uppmärksammade vi inte i början av undersökningen den skillnad som kan finnas i synen på ålder mellan Somalia och Sverige. Det var först efter två intervjuer med ensamkommande barn som detta uppmärksammades varpå det även infördes i intervjuguiden som ett eget tema. Detta kom att bli det första steget mot en viktig grund för vårt senare resultat och dess analys. Vi tror för övrigt att våra gemensamma erfarenheter gjort att vi kunnat fokusera på dimensioner av åldersbedömningen som är stor relevans då våra perspektiv och erfarenheter kompletterat varandra (se även rubrik 5.3).

En viktig del för vår undersöknings pålitlighet är intervjuerna med handläggarna och vilket material vi här väljer att presentera. Då vi intog positionen att se parterna som ojämlika, i en konflikt om att definiera begreppet ålder där makten att definiera ligger hos staten, så påverkar detta direkt vilka delar av intervjuerna som blir relevanta för oss att presentera. Således har vi en stor del material som handlar om icke relevant perspektiv, mestadels hur handläggarna organiserar sitt jobb och hanterar situationer som kan uppstå. Detta material hade varit intressant om undersökningens syfte hade varit annorlunda. Så som vi valde att presentera materialet tycker vi ändå det är viktigt att de delar vi tagit med i vår uppsats skall vara representativa för det våra intervjupersoner har sagt rörande de teman vi valt ut. Då vi valt ut några citat kring varje tema har vi valt de som bäst representerar det de sagt i sin helhet kring varje tema. Att vi gör detta urval av citat baserat på den tolkning vi gjort tidigare i materialet anser vi höjer pålitligheten för vår uppsats. Något som kan tänkas sänka pålitligheten är då vi på grund av bristande utrymme och avgränsningar fått välja bort citat som kan ha en påverkan för läsaren, ett exempel på detta är då det i vissa situationer har funnits material för att ge en bild där handläggarna dels gör mer *för att inte* använda sin maktposition mot de ungas vilja samtidigt som det även funnits material som visar hur handläggarna anser att deras kollegor och arbetsledare gjorde *än mer* för att utöva makten att bestämma ålder mot de ungas vilja. Sådana avvägningar av vad för citat vi vill presentera har vi gjort och vi anser att den bild vi förmedlar i vår uppsats väl representerar helheten av våra intervjuer och vill därför påstå att vårt val av empiri i resultat och analys är pålitligt och valt med omsorg.

6. Resultat och analys

I det här kapitlet kommer vi presentera vår undersöknings resultat och analys av den insamlade empirin. I vår undersökning har vi intervjuat fyra ensamkommande barn som alla blivit ifrågasatta av sin uppgivna ålder då de inte hade några handlingar för att styrka den ålder de uppgav till Migrationsverket. Vi har intervjuat dem kring frågor om deras ålder, hur de blev ifrågasatta av sin uppgivna ålder och om deras upplevelse av att få sin ålder justerad, eller att få genomgå en medicinsk undersökning för bedömning av deras ålder. Vi intervjuade också handläggare vid Migrationsverket som jobbar med ensamkommande barn och frågade bland annat om hur de resonerar kring åldersbedömningar och om vad som kan vara grund till en misstro av den uppgivna åldern från ensamkommande barn samt hur de fattar beslut om barns ålder.

Vi börjar med en kort presentation av våra intervjupersoner följt av tre rubriker som utgör vår undersökning. Vi väljer där att börja med en presentation om *de ensamkommande barnens syn på sin ålder* för att läsaren ska få en uppfattning om deras relation till begreppet ålder. Därefter presenterar vi *Migrationsverkets syn på en riktig ålder*, där vi fördjupar resonemanget om att ålder som social konstruktion utgör en grund för ett misstänkliggörande samt diskuterar hur denna kombination kan leda till en ny arena för diskriminering av dessa barn vilket vi

kopplar till teorier om institutionell diskriminering. Därefter presenterar vi i *Avlegitimeringen av de ensamkommande barnens verkliga ålder* om konsekvenser av att barnen kan bli föremål för beslutsfattande där vi belyser hur makten att besluta om barnens ålder leder till en avlegitimering av barnens kunskap och berättelser. Vi belyser några stereotyper som kan uppstå då handläggare möter dessa barn vilket vi relaterar till teorier om institutionell rasism. Barnens reaktioner och tankar om att bli misstrodda lyfts också upp. Slutligen presenterar vi också hur handläggarna resonerar kring användandet av medicinska åldersbedömningar av ensamkommande barn, vilket vi relaterar till forskning om medicinska åldersbedömningar och för en diskussion om dess etiska dilemma vilket vi kopplar till teorier om institutionell rasism.

6.1 Presentation av intervjupersonerna

Vi vill här presentera de intervjupersoner som har deltagit i vår undersökning och ge en kort beskrivning av deras ålder och bakgrund för att ge läsaren en bild av vilka som ingått. Vi kommer först presentera de fyra ensamkommande barnen vi intervjuat följt av de två handläggare vid Migrationsverkets enhet för asylprövning av barn.

Intervjuperson 1 är en pojke från Somalia. Han säger att han är född 1997 men Migrationsverket har beslutat att han är född 1995. Han har sökt asyl i flera år i Sverige och har än idag inte beviljats uppehållstillstånd. Han har genomgått en medicinsk åldersbedömning och fått svar från Migrationsverket att han är 18 år och ska utvisas vilket han överklagat och nu inväntar denna dom.

Intervjuperson 2 är en flicka från Somalia. När hon kom till Sverige blev hon på flygplatsen gripen av polis och uppgav då att hon var 20 år men när hon senare ansökte om asyl uppgav hon att hon är 16 år vilken hon säger är hennes riktiga ålder. Hon har genomgått medicinsk åldersbedömning och inväntar svar från myndigheterna om uppehållstillstånd samt om hennes ålder.

Intervjuperson 3 är en pojke från Somalia. Han uppgav vid asylintervjun att han var 15 år och skulle snart fylla 16. När han fick beslutet att han beviljats uppehållstillstånd fick han även informationen att han är 14 år. Han genomgick inte en medicinsk åldersbedömning utan åldern justerades efter bedömning vid Migrationsverket.

Intervjuperson 4 är en flicka från Somalia. Hon har sökt asyl men har inte än fått något beslut. Hon säger att hon var 16 år vid asylsökningen. Migrationsverket tycker att hon snarare är 18 år varpå hon fått genomgå medicinsk åldersbedömning. Hon avvaktar nu svar från myndigheterna om uppehållstillstånd samt om hennes ålder.

Handläggare 1 jobbar i ett barnteam på en asylprövningsenhet vid Migrationsverket, där alla handläggare har barnkompetens genom en internutbildning. Här jobbar man endast med ensamkommande barn. Intervjupersonen har en högre utbildning.

Handläggare 2 jobbar också i ett barnteam med barnkompetens på en asylprövningsenhet vid Migrationsverket, även här endast med ensamkommande barn. Intervjupersonen har en högre utbildning.

6.2 De ensamkommande barnens syn på sin ålder

Vi tycker det är viktigt att börja med att ge läsaren en bild av hur dessa ensamkommande barn resonerar kring sin ålder och vad innebörden av begreppet ålder betyder för dem. En gemensam syn hos alla intervjupersonerna är att deras ålder är någonting de har fått veta från sina föräldrar och att Migrationsverket har bedömt den som osann. De har dock alla en bestämd uppfattning om sin egen ålder och en egen relation till begreppet ålder vilket vi närmare vill presentera här. Vi kommer här även att relatera deras berättelser till den västerländska åldersnormen vilket är en exakt kronologisk ålder (Fineman, 2011, s. 6).

Barnen hade olika tankar om innebörden av ålder och när vi frågade vad intervjupersonerna vet om sin ålder så fick vi olika resonemang där vi här valt ut svar från tre intervjupersoner som visar en bredd i vad ålder kan tänkas innebära för dem:

”Och jag hade inte något papper jag hörde av mina föräldrar att jag är född den här månaden, den här dagen, det här året” (Intervjuperson 3)

”Människan vet allting som händer i sitt liv. När du är med människan så kan du tycka det hon eller han säga är oriktiga. Men det är bara jag som vet vad som händer i mitt liv. Det är det som är sanningen” (Intervjuperson 1)

”Ålder tycker jag att det är en viktig del i människas liv. Det handlar om vem man är och vilka utmaningar man går igenom. Det visar också hur man utvecklar sig som person. (...) Det handlar om livets olika faser. Man går genom olika faser i livet. (...) Det handlar om vem jag har varit som barn, ungdom osv. det är ett bra minne att blicka tillbaka till, sin barndom (...) jag uppväxt i en liten by söder om Somalia. Det fanns inget sjukhus. Kvinnorna fick föda hemma hos sig. När det gäller min ålder så har jag hört från mina föräldrar att jag föddes den tiden.” (Intervjuperson 4)

Vi ser i citaten ovan några olika delar i barnens berättelser om deras syn på ålder. Först och främst verkar den muntliga historia som barnen fått från sina föräldrar vara den källa man har till kunskap om sin kronologiska ålder och dels säger de att de inte har papper eller bevis för exakt när de är födda. En intervjuperson

framhäver ålder som en viktig del av identiteten och vem man är som person. Hon beskriver tydligt hennes syn på ålder som en kronologi, även om denna kronologi handlar om livsfaser och inte en exakt kronologisk ålder, något även Fineman (2011, s. 3-6) diskuterar kring åldersnormer. Åldersnormer är något som fylls med sin innebörd i olika kulturer. En annan del i deras berättelse, som en av våra informanter uttrycker som *"Och jag hade inte något papper"* (Intervjuperson 3) tolkar vi som att barnen kommit i kontakt med Svenska myndigheter som efterfrågat papper och bevis för deras ålder. Detta representerar en, i Sverige, socialt konstruerad syn på ålder som exakt kronologisk vilket vi kommer återkomma till nedan. I Somalia har ingen central regering, som kan utfärda födelsebevis, funnits sedan 1990-talet vilket är den period då dessa barn är födda. Fastställande av kronologisk ålder har således inte skett på många år i Somalia vilket kan tänkas bidra till den syn våra intervjupersoner har på sin ålder (Migrationsverket, 2013c; Hjern et al., 2012, s. 5).

Ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv kan vi genom berättelser skapa en mening och innebörd av begreppet ålder som blir något begriplig för var och en (Wenneberg, 2000, s. 14). I Sverige och västvärlden finns en stark kulturell uppfattning om en exakt kronologisk ålder som något man är, det är snarare svårt att inte veta ens exakt kronologiska ålder (Fineman, 2011, s. 2 & 24). Vi kan därför förstå att det finns en stor skillnad i synen på ålder mellan de ensamkommande barnen och handläggarna vid Migrationsverket.

En informant beskriver en syn på ålder som är flexibel och beroende av vilken situation man befinner sig i. Åldern är något som ger tillträde till olika sociala situationer. Vi har konstaterat att begreppet åldersnormer kan fyllas med olika betydelse och innebörd (Fineman, 2011, s. 3-6) vilket vi kan se i följande citat:

"Ja. Jag sa i mitt land det är inte så populärt att fråga folk hur gamla de är och sånt, det är bara att du bestämmer vilken ålder du har och sånt. Du bestämmer vilken situation det är just där, du kan säga olika hela tiden. Det finns många barn och ungdomar som är jag, som man ser kör bil, de har vapen och sånt. Men de säger ja de är vuxna. Men de är inte vuxna det är de inte, de är inte ens 18 men de fick göra det" (Intervjuperson 3)

"Ja i mitt land faktiskt det var inte så viktigt. Men det viktiga var att man ska känna sig stor, att man är äldre än såhär, att folk slipper säga du är ung och så. Att du kan få chans att umgås med andra som är stora som dig om man säger som finns där. Så när jag var i Somalia gillade jag inte när folk sa "åh den lilla killen, akta honom, göra inte så". Jag tyckte att jag är som dem, man blir isolerad liksom. Ska man spela fotboll säger de "nej du är liten – du får inte spela" Om de säger, "hur gammal är du?" Du säger något som passar! "Jag är 21 år!" men jag är kort ok (skrattar). Ok säger de. Så det är jättesvårt att vara med om man till exempel säger en liten ålder. Till exempel du går i grupp så någonstans ska man äta mat eller man var bröllop och sånt, så säger man nej vi vill inte ha barn, barn inte komma de förstör och sånt. Man säger nu jag ska ha finkläder, du ska göra en som vuxen person, du ska göra andra. Du kommer in och de säger "hur gammal är du?" Jag säger jag är 20 år, de säger kom in. Som diskotek va här i Sverige, du säger ju ålder, men här finns kort man visar, där finns inte kort" (Intervjuperson 3)

En annan informant beskriver skillnaden vad gäller ålder mellan Somalia och Sverige. Hon beskriver detta med kopplingen till födelsedagarna som man i Somalia inte firar, medan i Sverige är detta något högtidligt:

”Hemma i Somalia brydde man sig inte när det gäller åldern. För man firade inte födelsedagar. Men man är lite mer noga med ålder här Sverige. Till och med man umgås oftast med kompisar i samma ålder. Man firar födelsedagar med familjer och vänner. Jag börjar minnas i min barndom när jag ser någon som firar födelsedagar” (Intervjuperson 4)

I den första intervjupersonens svar är inte den institutionella åldersnormen någon specifik siffra man har utan man anpassar sig efter situationen. Den institutionella åldersnorm är det som definierar när man är vuxen eller barn (Fineman, 2011, s. 17) och ger tillträde till exempelvis bilkörning, restauranger osv. Att vara vuxen och få tillträde till en social situation handlade enligt informanten här om sättet man agerar och för sig på. Vår andra informant beskriver hur hon minns sin barndom när hon ser födelsedagsfiranden, kanske då hon minns sin familj. Vad gäller födelsedagsfiranden är detta något som Fineman (2011, s. 2) framhäver som symboliskt för den kulturella innebörden av ålder i västvärlden. En annan sak hon framhäver är att man i Sverige ofta umgås med kompisar i samma ålder, en annan åldersrelaterad skillnad hon observerat.

6.2.1 *Sammanfattning*

Vi har i denna del presenterat resultatet som rör barnens uttalanden om sin egen ålder. Vi har genom en analys med ett socialkonstruktivistiskt perspektiv belyst fenomenet ålder som en social konstruktion och visat vad barnen upplever som betydelsefullt med ålder. De har beskrivit vissa skillnader mellan användningen av ålder i Somalia och i Sverige. Barnens berättelser om ålder kom här främst att handla om att: det är något man vet genom ens föräldrar, det är en kronologi där man genomgår livets faser, det är något som ger tillträde till sociala situationer, som t.ex. att delta på en bröllopsfest, gå på restaurang eller spela fotboll.

6.3 Migrationsverkets syn på en riktig ålder

Vi har hittills presenterat barnens relation till begreppet ålder och analyserat denna genom socialkonstruktivistisk teori. Vi såg här ålder som en social konstruktion som fylls med olika innebörd. Vårt val av rubrik här syftar till att belysa att den sociala konstruktionen av ålder definieras av Migrationsverket, som för de ensamkommande barnen representeras av handläggare. Vi vill nu introducera läsaren för våra intervjuer med handläggarna vid Migrationsverket och deras syn på åldersbedömningar och de grunder som finns för att bedöma att den åldern som barnet uppger inte stämmer.

Migrationsverket är den statliga myndigheten som tillämpar den lagstiftning som gäller asylsökande, detta är i grunden en lagstiftning om migrationskontroll (Lundberg, 2013, s. 48). De handläggare vi intervjuade jobbar enbart med ensamkommande barn. En stor del av dessa handläggares arbetsuppgift är därmed att göra åldersbedömningar för att avgöra om den asylsökandes uppgivna ålder är rimlig eller om barnet anses vara barn eller vuxen, vilket skiljs åt vid 18 år. När det gäller åldersbedömningar har tidigare forskning beskrivit att synsättet man har på den asylsökande pendlar mellan migrationskontroll och barnvälfärd, detta då olika lagar och förordningar tar särskild hänsyn till barn (Cemlyn & Nye, 2012, s. 676). I och med lagstiftningens natur påverkar detta direkt de handläggare som jobbar med att tillämpa lagen där enskilda handläggare också får förhålla sig till denna balans (Cemlyn & Nye, 2012, s. 683). När det saknas handlingar för en asylsökandes uppgift, såsom det gör för åldern hos de ensamkommande barn som ingår i vår undersökning, skall handläggaren pröva den ålder barnet uppger och om denna kan bedömas som trolig. Vid dessa bedömningar har handläggaren en viktig roll för tolkandet av lagen (Lundberg, 2013, s. 47).

6.3.1 *Handläggarnas syn på åldersbedömningar*

Vi frågade båda de handläggare vi intervjuade om hur de gör åldersbedömningar. De förklarade att det finns olika typer av åldersbedömningar, dels de åldersbedömningar handläggaren gör i mötet och dels de som behöver genomgå en medicinsk åldersbedömning. Handläggarna hade flera tankar om sin roll och varför de behöver göra åldersbedömningar i mötet med ensamkommande barn. Sådär resonerar en handläggare om hur de gör åldersbedömningar i ärenden generellt:

”Egentligen så görs det i alla ärenden. För du gör ju en inledande när barnet först söker asyl så gör du en bedömning ifall det är rimligt eller inte och man skriver in dem (...) sen gör man ju inte medicinsk i alla, men bedömning gör man ju i alla ärenden” (Intervjuperson 1)

En annan handläggare förklarar sin syn på åldersbedömningarna när vi frågar om vad denne tycker om att göra dessa bedömningar:

”Mm, ja... De är speciella. Det är väl typ det svåraste och tråkigaste i det här jobbet. Och jag tycker..”

I: ”Svåraste och tråkigaste?”

”Ja, för det är en väldigt svår bedömning att göra, man vill göra den, för att ja har väl, jag tycker det är viktigt att, alltså barn ska, det är en särskild gång för barn” (Handläggare 2)

Den andra handläggaren resonerar så här på en fråga om vad som är viktigast med att barnen har rätt ålder:

”Jag tycker personligen att det är viktigt att de här barnen hamnar i rätt åldersspann. Det behöver ju inte vara över 18 eller under 18. Ibland så kan det handla om också

att som jag var inne på tidigare, om någon säger att de är 13 så kanske de är 16. Det är ju många år det är avgörande för den här personens liv ifall den får ett tillstånd i Sverige så skall den vara ju så nära sin riktiga ålder som möjligt. Det handlar om skolan om inskrivningen där och senare pensionen och allt sånt där (...) Sen är det ju viktigt också för då är vi inne på vuxen eller inte. För vi har en mer generös prövning mot barn. Och då är det ju viktigt att de som är barn får det stöd och skydd de behöver och de som inte är barn ska ju inte ha det” (Handläggare 1)

Vi kan här se att handläggarna ser åldersbedömningen som en central del i barnens asylprövning. Dels så att barnen ska hamna rätt vad gäller skola mm. och dels då handläggarna ser detta som en viktig uppgift då barn har en mer generös prövning än vuxna eftersom att lagen gör en tydlig skillnad mellan barn och vuxen. Utgångspunkten för denna åldersbedömning är att synen på begreppet ålder är myndighetens syn på ålder som en exakt kronologisk ålder. Fineman (2011, s. 3-6) beskriver hur kronologisk ålder idag är laddad med politiska och moraliska innebörder i vårt samhälle där den institutionella åldern i detta fall är den 18-årsgräns som avgör om man är barn eller vuxen. Här är handläggarens uppgift att bestämma vem som har tillträde till särskilda förmåner. Båda handläggarna understryker vikten av att asylsökande hamnar rätt och handläggarna sitter här således i en position där det är de som har makten att fatta beslut. Denna institutionella position som handläggare har, där de fattar beslut för enskilda, kan kallas för *gatekeeper* (grindvakt) (Burns et al., 2007, s. 212).

6.3.2 Misstänkliggörande

Vi har ovan illustrerat hur Migrationsverkets syn på begreppet ålder är att den är exakt kronologisk. Vi kan därmed tänka oss att de ensamkommande barnen får en avvikande syn på begreppet ålder eftersom att denna åldersnorm redan är definierad. Ett av handläggarnas uppdrag blir att fastställa vem som är barn och vem som är vuxen. Då vi vill problematisera detta vill vi nu presentera hur tidigare forskning har visat att det i mötet med asylsökande finns föreställningar om att asylsökandes utsagor är falska. Dessa föreställningar handlar om att de asylsökande försöker lura systemet genom att lämna uppgifter om exempelvis falsk ålder. Detta kan leda till en misstro gentemot den asylsökandes uppgivna ålder (Masocha & Simpson, 2011, s. 12).

I den här delen presenterar vi de delar från intervjuerna som handlar om den åldersbedömning handläggaren gör som föreligger en medicinsk åldersbedömning. Den medicinska åldersbedömning är alltså den bedömning som krävs, enligt praxis, för att skriva upp ett ensamkommande barns ålder till att bli vuxen. De här delarna av intervjuerna handlar därmed om de ensamkommande barn som handläggarna misstänker för att egentligen vara vuxna och på så sätt tänker vi att detta material är de röster som representerar den föreställning som ser ensamkommande barns utsagor som osanna.

Under intervjuerna med handläggarna frågade vi om vad det är som gör att de inte tror på den ålder som de ensamkommande barnen uppger. Ett svar på en sådan fråga kunde låta såhär:

”Ja, för att ibland så den historien håller inte med den åldern de säger sig vara. För att det kanske ägde rum för 1-2 år sedan skulle de vara ännu yngre och det låter ju inte rimligt att den här personen skulle gjort de här sakerna redan vid... Så att det är ju de sakerna och börjar det ringa varningsklockor någonstans att det inte stämmer, med historien, mognaden eller så så brukar man ju skicka iväg (på en medicinsk åldersbedömning) och då är det ju bättre att man är på den säkra sidan” (Handläggare 1)

Vi utforskade dessa resonemang med handläggarna och frågade om de åldersbedömningar de gör som föreligger en medicinsk åldersbedömning. För att sammanställa alla de olika faktorer som våra intervjuade handläggare beskriver som en grund för misstro av barnets uppgivna ålder har vi här valt att sammanställa de åtta faktorer vi kunde urskilja som kan ligga bakom denna bedömning. Vi vill poängtera att detta är enskild handläggares resonemang och inte någon officiell metod. Vi presenterar här de faktorerna med en kort förklaring:

- Mogenhet – Att man är mycket mer mogen än sin ålder
- Kunskap – Den kunskap personen besitter
- Sätt att tala – Om personen är vältalig
- Argumenterar – Äldre argumenterar mer och bättre med en
- Utseende – Hur man ser ut påverkar men den är svårbedömd
- Personens historia – Om inte tidsintervall stämmer inom personens historia
- Civilstånd – Om de är bortgifta eller har fru
- Resvägen – Hur länge har de varit på olika ställen

Handläggarna sitter på en maktposition som representerar den, i Sverige, rätta åldern. Ovanstående faktorer är på så vis den röst som kan väga tyngre än barnens röst i en bedömning som handlar om den uppgivna ålderns trovärdighet och rimlighet. Den som söker asyl har själv bevisbördan för att uppgifterna är trovärdiga och rimliga, något en handläggare uttrycker på följande sätt:

”Det är just de här ärendena där man kanske ifrågasätter någons ålder, till exempel, där vi har någon som vi måste ändå säga att ”ah men du har inte gjort det här sannolikt”, i stort sett vi tror inte på det du säger. Och det är många, det finns ju vissa en del av våra ärenden är ju så tyvärr att de inte har kunnat göra sannolikt. Och vissa ärenden är det ju naturliga skäl att de inte kunnat” (Handläggare 1)

Tidigare studier har visat att en stor variabel vid åldersbedömningar är tillit till personens uppgifter och att denna bedömning görs i ett system som präglas av misstro till de ensamkommande barnens uppgifter (Cemlyn & Nye, 2012, s. 676). Ovanstående åtta faktorer är direkta uttryck för denna misstro som blir ett

misstänkliggörande av de ensamkommande barnens uppgivna ålder. Det finns här en stor variation på hur enskilda handläggare hanterar denna roll som gatekeeper (Cemlyn & Nye, 2012, s. 676). I vår undersökning intervjuade vi endast två handläggare och båda hade, delvis gemensamma, men ändå olika syn på vilka faktorer som kan påverka. Vi kan därmed tänka oss att misstänkliggörandet kan ha en stor variation av uttryck.

Handläggaren kan här ha en viktig roll där lagstiftningen pendlar mellan migrationskontroll och barnskydd. Något som förknippas med misstänkliggörande är en kategorisering och dehumanisering av de ensamkommande barnen (Cemlyn & Nye, 2012, s. 685). Två exempel från ovanstående citat som vi tolkar som dehumanisering och kategorisering är *"Det är just de här ärendena där man kanske ifrågasätter någons ålder"* samt *"du har inte gjort det här sannolikt"*. Genom att tala om ensamkommande barn som "ärenden" som inte gjort det "sannolikt" blir misstänkliggörandet något som dehumaniserar och gör till ett objekt för maktutövande. Vi ser som ett uttryck för detta maktutövande som kan förminska barnet till ett objekt, den del av citatet som handläggaren beskriver hur det är bättre att vara säker genom att förlita sig på en medicinsk undersökning, än barnets berättelse: *"så brukar man ju skicka iväg (på en medicinsk åldersbedömning) och då är det ju bättre att man är på den säkra sidan"* (Handläggare 1).

Vi skulle nu vilja understryka två resonemang vi har fört och försökt visa på från vår undersökning. Dessa resonemang är dels att den sociala konstruktionen av ålder för dessa barn inte erkänns och dels hur det inom Migrationsverket finns ett misstänkliggörande baserat på föreställningen om de falska utsagorna från ensamkommande barn, vars uttryck blir olika faktorer att bedöma den riktiga åldern. När dessa två möts skapas en ny arena som innebär ett mer omfattande misstänkliggörande av just de här barnen. Vi vill relatera detta till teorier om institutionell diskriminering då lagen och rutinen inte erkänner barnens definition av ålder (Burns et al., 2007, s. 182; Kamali, 2005, s. 32). Detta blir på så vis ett systematiskt maktutövande som missgynnar just dessa barn, en tydlig diskriminering. Som gatekeeper för detta maktutövande behöver inte den enskilda handläggarens uttryck vara medvetet eller frivilligt uppbyggda på fördomar som verkar diskriminerande. Den institutionella diskrimineringen verkar snarare genom strukturer och en kultur som finns invävd i Migrationsverket, som statlig institution. Däremot har handläggaren genom sin position med makt att påverka också en makt att upprätthålla dessa strukturer.

I Sverige gjordes en ansvarsfördelning 2006 där kommunerna fick ansvar för att stå för bland annat boende och Migrationsverket står för asylutredningen (Brunnberg et al., 2011, s. 22). Vi kan tänka oss att detta leder till en mer polariserad uppdelning mellan synsätten barnvälfärd kontra den kontrollerande funktionen Migrationsverket har och därmed risk att arbetssättet i högre grad tar sig i uttryck genom misstänkliggörande. Vi vill också mena att det är problematiskt att åldersbedömningarna sker i denna kontext vars diskurs präglas av misstro till de uppgivna uppgifterna. De som jobbar med ensamkommande

barn i åldersbedömningsprocessen bör utgå från att de faktiskt är barn, tills annat framkommer, för att inte riskera att socialt konstruerade bilder av tillit påverkar bedömningen (Cemlyn & Nye, 2012, s. 684). Föreställningar och stereotyper av ensamkommande barn som falska och som vill lura systemet är en diskurs som är spridd även i media och i samhället i övrigt (Mikkelsen & Wagner, 2013, s. 121).

6.3.3 *Sammanfattning*

Vi har här presenterat vår analys av intervjuerna där vi försökt visa hur den sociala konstruktionen av ålder resulterar i att inte erkänna de ensamkommande barnen från Somalias ålder. Migrationsverket kräver handlingar vilket inte blir möjligt för dessa barn på grund av de är födda under krigstiden i Somalia där ingen central regering kunnat utfärda födelsebevis. Vi har sedan försökt ge en bild av hur misstänkliggörande uppstår som en konsekvens av de föreställningar som finns om att de ensamkommande barns utsagor ses som falska. Vi relaterar detta till teorier om institutionell diskriminering då just dessa barn utsätts för ett systematiskt maktutövande som missgynnar dem.

6.4 Avlegitimering av de ensamkommande barnens verkliga ålder

I detta kapitel vill vi belysa olika konsekvenser av att gruppen ensamkommande somaliska barn misstänkliggörs och därmed kan bli föremål för beslutsfattande. Vi vill här presentera hur Migrationsverket har makten att besluta om barnens ålder och hur det leder till en avlegitimering av barnen och deras föräldrars kunskap om barnets ålder. Med begreppet avlegitimering avser vi här att berättelsen och kunskapen barnet har och ger uttryck för inte erkänns och erkännande, eller legitimering, ges istället åt andra faktorer. Vi kommer också belysa några stereotyper som kan uppstå då handläggare i mötet med ensamkommande barn har makten att fatta dessa beslut vilket vi kommer relatera till teorier om institutionell rasism. Vi vill börja med att här också presentera barnens reaktioner och tankar om att bli misstrodda.

6.4.1 *Att bli misstrodd*

Gemensamt för de barn vi intervjuade var att det viktigaste för dem var att få uppehållstillstånd och att få stanna i Sverige. Att bli ifrågasatta för sin ålder var något de kände sig överraskade, ledsna eller maktlösa inför. Nedan följer ett kort utdrag ur en intervju där vi precis frågat en flicka om vad hon har för tankar kring åldersbedömningsprocessen:

”IP: Det är ju känsligt ämne för att det är någon annan som fastställer din ålder. Det är klart att man blir ledsen om man blir misstrodd om sin ålder. Det är bara personen ifråga som kan bevisa om sin riktiga ålder. Jag kan inte göra mer än att säga min riktiga ålder. Jag har ingen identitetshandling som kan bevisa min identitet. Detta gör ännu svårare för oss som inte har ID då vi kan inte bevisa den ålder som vi uppger.

I: Hur började hela processen?

IP: Ja, jag fick veta det direkt efter min stora intervju att de misstänkte min ålder och jag kommer genomgå en åldersbedömningsprocess. Sedan efter två veckor så kommer det kallelsen till sjukhuset” (Intervjuperson 4)

I citatet ovan kan vi se att det här barnet upplever att det är känsligt att bli ifrågasatt av sin ålder då hon inte har någon identitetshandling för att bevisa åldern. Detta leder till att hennes historia avlegitimerats av Migrationsverket och att hennes ålder istället får bestämmas utifrån den medicinska åldersbedömningen, på sjukhuset. I en annan intervju fick vi ta del av en berättelse om varför denna flicka sagt olika åldrar sedan hon kom till Sverige. Hon förklarar senare i intervjun att hon själv inte vet varför just hon behövde genomgå en medicinsk åldersbedömning då hon känner flera som uppgett olika åldrar utan att ha behövt genomgå en medicinsk bedömning, därmed säger hon att det handlar om ren tur om man behöver göra en medicinsk åldersbedömning eller ej:

”Om jag pratar om mig själv, så kan jag säga att när jag kom till flygplatsen här i Landvetter så blev jag gripen av polisen. Då uppgav jag en ålder som var större än min riktiga ålder (20 år) på grund av att smugglaren sade till mig att det var inte bra att uppge en ålder som är under 18 då det finns risk att man bli slaktad av polisen vilket kan leda att de tar njurar och lever. Därför var tvungen att uppge en större ålder än min riktiga ålder (16 år) annars bli jag slaktad av polisen enligt smugglaren” (Intervjuperson 2)

Den här flickan visste inte själv varför hon fått genomgå en medicinsk åldersbedömning, men vi tror att de motstridiga uppgifter hon lämnat kan ha en påverkan för trovärdigheten för hennes ålder. Vi tror att detta kan vara grund för att avlegitimera hennes berättelse om sin ålder. En annan berättar i en lång historia hur han först fick avslag på en ansökan då de bedömde honom som vuxen och att han då skulle utvisas. Efter att ha benådats från utvisning förbereddes en ny asylutredning, här skulle allt tas från början och så här beskriver han att det gick efter intervjun:

”Ja fick vänta på intervjusvaren i nästan fem månader. Efter fem månader så sade de att jag var äldre än de jag uppgav. De sade till mig att de skulle skicka mig till läkare och de inte trodde på mig. Läkaren undersökte mig. Det blev tyst i tre månader. Innan jag fick svaren från doktorn fattade migrationsverket ett beslut där det stod att jag fick avslag bara för att de tyckte att jag var 18 år (...) Jag var inte glad över det. De använd makt. Om man inte blir betrodd då är man värd ingenting. Jag uppgav min riktiga ålder och jag kommer aldrig ändra på det oavsett vad migrationsverket tycker. För att det här är min riktiga ålder som min mamma berättade till mig” (Intervjuperson 1)

Detta citat visar hur hans berättelse om hans riktiga ålder som hans mamma berättade till honom blev avlegitimerad och att han istället fick genomgå en medicinsk åldersbedömning varpå hans ålder kommer bestämmas av Migrationsverket. Dessa tre personliga berättelser visar tillsammans hur de

ensamkommande barnen resonerar kring att ha blivit ifrågasatta på olika sätt. Tidigare forskning har visat hur ensamkommande barn oftast flyr från länder med erfarenheter av krig, förtryck och organiserat våld. De har separerats från sin familj och har i bästa fall någon släkting i Sverige (Hessle, 2009, s. 89). Själva flykten beskrivs oftast som en traumatisk upplevelse för barnen och sker antingen genom en lång resa som ofta präglas av konstant otrygghet och rädsla, eller en kortare traumatisk flygresa med smugglare, något som en av våra intervjupersoner också ger exempel på (Hessle, 2009, 101). Tiden efter att dessa barn kommit till Sverige har präglas av osäkerhet då de befinner sig i asylprocessen, de som har tur kommer få ett beslut om uppehållstillstånd under sitt första år i Sverige, för andra kan det bli en lång process vilket en av våra informanter, intervjuperson 1, berättar i citatet ovan (Hessle, 2009, s. 103). Det viktigaste för barnen beskriver de är att få stanna, ålder kan här bli ett hinder för detta vilket intervjuperson 1 också beskriver i det senaste citatet då han berättar att han på grund av ålder skulle utvisas. Ovissheten inför beslutet blir större då ifrågasättandet ökar av dessa barn då deras muntliga historia avlegitimeras. Samtidigt sker istället en legitimering av den medicinska åldersbedömning för att fastställa den ålder de ensamkommande barnen ska ha.

6.4.2 ”De vet inte själva hur gamla de är”

Här presenterar vi några uttalanden från handläggarna som vi försöker visa innebär en avlegitimering av barnens och deras föräldrars berättelser om sin ålder. Vi kommer senare relatera detta till teorier om institutionell diskriminering och rasism. Vi vill börja med att understryka en attityd, eller en stereotyp, som var en gemensam uppfattning hos de intervjuade handläggarna om de ensamkommande barnens ålder. Handläggarna såg det inte som att ålder var något barnen medvetet ljugar om utan de vet bara inte sin riktiga ålder, vilket nedanstående två citat illustrerar:

”De brukar ju inte veta med säkerhet så de, ofta så står de fast vid ”ja men min mamma har ju sagt det och det måste ju stämma” och då brukar jag säga självklart och det ska du få ha kvar liksom, det är självklart att din mamma har sagt sanningen till dig men det kanske inte hon själv vet” (Handläggare 1)

”De allra flesta säger också såhär - jag vet inte. Men min mamma har berättat det. Och det är väldigt ärligt alltså, det kan man ju köpa men om vi ändå inte tror det så finns det grund för att vi inte tror på det också. Eftersom systemet ser ut som det gör om man är uppriktig och, det är det absolut vanligaste, ”jag vet inte exakt när jag är född, men det här året har min mamma sagt och då har man sagt det i samband med att jag lämnade landet. För att de tyckte att det kunde vara bra för mig att veta.” Det är ju liksom det vanligaste svaret vi får. Och det är ju väldigt rimligt att de faktiskt inte vet sin ålder förrän de ska åka” (Handläggare 2)

Ålder som social konstruktion är fyllt med politiska och moraliska innebörder. Ålder handlar här om exakt kronologisk ålder och definieras i mötet med ensamkommande barn från Somalia som något de *inte* har (Fineman, 2011, s. 56). Vi försöker här visa att detta leder till en polarisering mellan å ena sidan ett ”vi” som i detta sammanhang är Migrationsverket, med den rätta kunskapen om ålder

och å andra sidan ett ”dem” som i detta sammanhang är de ensamkommande somaliska barnen som *inte har* den rätta kunskapen om ålder. Denna polarisering mellan ett ”vi” och ”dem” kan ses som ett uttryck för en i grunden tydlig skillnad och en social ojämlikhet mellan grupper. Handläggarna representerar ett ”vi” som står i maktposition att avlegitimera ”de andras” kunskap om ålder då det inte finns någon ID-handling. Detta ogiltigförklarande av kunskap, som leder till en direkt avlegitimering av barnens och deras föräldrars kunskap, skulle vi kunna se som ett uttryck för den nedvärdering och det förtryck som bygger på rasistiska strukturer. För att belysa detta vill vi nu koppla det till teorier om institutionaliserad rasism. Likt institutionell diskriminering bygger inte detta på en enskild handläggares öppna rasism och fördomar, utan snarare på strukturer och kulturer som finns inbäddade i Migrationsverket som institution och därmed även i de lagar som styr institutionens arbete (Burns et al., 2007, s. 186). För att visa hur detta kan hänga ihop så vill vi nu relatera Migrationsverket som en institution till en kontext där en historia av rasism påverkat dagens stater. Vi tänker att det i denna bemärkelse kan bli tydligt att en påverkan kan finnas på den lagstiftning som finns idag.

Social ojämlikhet har en lång historia i Sverige och Europa. En historia av kolonialism, slaveri och nationalism där de vita européerna varit det överlägsna folket, särskild över afrikanska folkgrupper vilka under kolonialismen utnyttjades som slavar. Detta var något den svenska staten var delaktig i under mitten av 1600-talet genom ”Svenska Afrikakompaniet” som bedrev slavhandel från Afrika till Amerika (Integrationens svarta bok, 2006, s. 65). Denna uppdelning av människor som raser blev så sent som under den tidigare halvan av 1900-talet något som det Rasbiologiska institutet i Uppsala studerade. Där definierades Europas befolkning som överlägsen och afrikaner som lägst stående (Integrationens svarta bok, 2006, s. 67). Spåren av en rasistisk historia är många och Europas strävan efter sammanhållning och konstruktionen av en europeisk identitet som ett ”vi” leder också till en polarisering där uteslutningen av ”de andra” blir en konsekvens av ökad rasistisk dominans (Kamali, 2005, s. 37., van Dijk, 2005, s. 121). Institutionen Migrationsverket har idag, när det kommer till asylsökande, en tydlig funktion i att kontrollera invandringen till Sverige som skall ske rättssäkert efter rådande lagar och normer. Denna lag handlar om migrationskontroll (Lundberg, 2013, s. 48). Ett uttryck för rasism i hela Europa är just begränsningen av invandring och kanske särskilt flyktingmottagandet (van Dijk, 2005, s. 121).

I teorier om institutionell rasism är det institutioners normer, arbetssätt och i detta fall även lagar och förordningar som representerar den rasistiska uppdelning som historiskt skapats. I studier av institutionell rasism läggs ett fokus på konstruerande av ”vi” och dem” samt på allmänna stereotyper (Burns et al., 2007, s. 186). Vi tänker alltså här att en sådan stereotyp som kommer till uttryck för den institutionella rasismen är den direkta avlegitimering av kunskap om barnens ålder från de ensamkommande somaliska barnen samt deras mödrar som fött dem. Ur citatet ovan lät det såhär: *”det är självklart att din mamma har sagt sanningen till dig men det kanske inte hon själv vet”* Genom detta intar Migrationsverket ett förtryckande förhållningssätt mot dessa somaliska barn. Handläggarna har i mötet

makten att, omformulerat: ”ha laglig grund för att inte tro på barnets berättelse de fått från sin mor” vilket handläggaren uttryckte såhär: ”*men om vi ändå inte tror det så finns det grund för att vi inte tror på det också. Eftersom systemet ser ut som det gör*”. Denna makt representerar en tydlig social ojämlikhet mellan två folkgrupper vilket är vad en institutionell rasism bygger på (van Dijk, 2005, s. 121; Kamali, 2005, s. 32; Burns et al., 2007, s. 212). Rubriken för detta avsnitt och för hela vår uppsats anser vi också belyser denna stereotyp och är även taget direkt ur nedanstående intervjuцитat:

”De kan ju ha en uppfattning själva men som sagt så typ Somalia och Afghanistan de vet inte själva hur gamla de är” (Handläggare 2)

6.4.3 *Med makten att justera ålder*

Vi vill under denna rubrik presentera hur handläggarna kan använda den makt de har för att besluta om barnets ålder. Detta beskrivs främst från våra intervjuer med handläggarna men vi kommer även belyser samma tema med några röster från intervjuerna med de ensamkommande barnen. Här följer ett citat från en intervju med en av handläggarna som resonerar kring hur beslutet att justera ålder kan fattas, intervjufrågan var vad handläggaren tycker om de åldersbedömningar som görs:

”Jag kan ju anse om någon kommer till mig och säger att de är 11 år men efter jag har samtalat med den här personen så tycker jag, nämen gud utifrån din mogenhet och sättet att tala och på utseende är också en del av det så är du ju minst 15, du kan ju inte vara 11 det låter ju inte rimligt liksom. Då höjer jag ju upp den här personen till 15. Så det är ju en bedömning man gör då (...) Det gör man ju direkt. Vi har ju rätt o justera åldern fram till 18 år, eller 17 då. Vi får inte justera till 18 om man inte gjort medicinskt då. Men till 17 får vi ju justera om vi anser att det är ju något som inte stämmer” (Handläggare 1)

Handläggaren uttrycker här vad vi tolkar som gatekeepers makt att kunna definiera åldern i misstro av en persons uppgivna ålder och mot deras vilja. Mot bakgrund av det vi tidigare beskrev som ett misstänkliggörande av just dessa barns utsagor vars ålder inte erkänns, blir här deras ålder något som normaliserats att bestämmas över av Migrationsverkets rutiner. Vi kan i detta läge ställa frågan om detta innebär något problem? En aspekt av detta är att handläggarna knappast utför dessa beslut i någon direkt fientlig eller fördomsfull form. Att bestämma rätt ålder för en person under 18 år uttryckte samma handläggare tidigare i vår uppsats, under rubriken *Misstänkliggörande* såhär: ”*ifall den får ett tillstånd i Sverige så skall den vara ju så nära sin riktiga ålder som möjligt. Det handlar om skolan om inskrivningen där...*”

Detta är en komplicerad fråga där vi vill belysa några problematiska faktorer kring åldersbedömningar. Det är en komplicerad process som tyvärr ofta görs baserad på (bristen av) tilliten till en persons utsagor (Cemlyn & Nye, 2012, s. 676). Det har förespråkats att åldersbedömningar bör göras i en psykosocial helhetsbedömning där sociala och kulturella faktorer vägs in under en periods observation (Hjern et al., 2012, s. 5). Vad gäller åldern tänker vi också att det vore

mer gynnsamt att fastställa den genom att delaktiggöra barnet i beslutet för att undvika att objektifiera de ensamkommande barnen, samt att minska stressorer i form av misstänkliggörande (Maegusuku-Hewett et al., 2007, s. 311).

I ovanstående citat förklarar också handläggaren att det enligt praxis måste göras en medicinsk åldersbedömning för att kunna justera åldern till över 18. Den andra handläggaren förklarar också att deras bedömning bara är ett första steg om åldern ska skrivas upp över 18 år. Här får vi också förklaringen att om en medicinsk åldersbedömning inte visar på högsta resultat vilket är 19 år, så ska de inte skriva upp åldern:

”Alltså när vi träffar sökanden och erbjuder den här medicinska, skulle den visa något annat än högsta, att de är över 18. Sannolikheten är över 18, då ska vi inte skriva upp. Så att min bedömning mot medicinska då vinner ändå medicinska om man är underårig och det är ju så det ska vara. Det är till deras fördel att de ska kunna genomgå sån här (medicinsk åldersbedömning), vilket man kan ju ifrågasätta om de tycker att det är så. Men annars får ju vi makten att besluta utan medicinsk, så tackar de inte ja då, ah okej your loss typ. Då tar vi ju på det vi har” (Handläggare 2)

Bevisbördan för att göra sin ålder sannolik ligger på barnen varpå valet att göra en medicinsk åldersbedömning ses som ett hjälpmedel för barnet att bevisa sin uppgivna ålder som handläggaren misstror (Lundberg, 2013, s. 52). Ett dilemma som kritiserats av forskare inom pediatrik är att dessa medicinska åldersbedömningar inte anses följa internationella rekommendationer för röntgenundersökningar. För dessa skall patientens nytta överväga risken då man utsätts för röntgenstrålning. Man har ifrågasatt metodens frivillighet då nekandet till undersökningen innebär negativa konsekvenser (Hjern et al., 2012, s. 6). Det verkar som att den handläggare vi intervjuat här är tveksam till om de ensamkommande barnen skulle säga att det är till deras fördel att genomgå en medicinsk åldersbedömning.

Då en medicinsk åldersbedömning krävs för att skriva upp ett ensamkommande barn till vuxen ålder verkar den medicinska åldersbedömningen bli ett redskap i misstänkliggörandet av det ensamkommande barnets uppgivna ålder. Alternativet vore här att låta handläggaren bestämma deras ålder vilket handläggaren uttryckte som *”Men annars får ju vi makten att besluta utan medicinsk, så tackar de inte ja då, ah okej your loss typ. Då tar vi ju på det vi har”*

En fråga vi kan ställa oss om användandet av dessa metoder är: vilka är det egentligen som får genomgå denna form av medicinska undersökning? Så som vi ser det, är det samma målgrupp här, som den som vi beskrev tidigare i kapitlet där en arena för diskriminering skapas då barnens ålder inte erkänns och ett misstänkliggörande av barnens uppgivna ålder finns i institutionen Migrationsverkets struktur och kultur. Svenska experter inom pedodonti (barn- och ungdomstandvård) har uttalat sig kritiskt om dessa undersökningars syfte då det inte ligger inom ett hälsovårdande sammanhang (Mikkelsen & Wagner, 2013,

s. 123). Vi skulle här vilja belysa ett mönster där det i fastställandet av den västerländska definitionen av ålder verkar som att en medicinsk undersökning ses som mer pålitlig än de ensamkommande somaliska barnens berättelse. Vi ska under nästa rubrik problematisera själva tillämpningen av denna medicinska undersökning, men först se några reaktioner från de ensamkommande barnen från Somalia på att få sin ålder bestämd av Migrationsverket.

När vi intervjuade barnen frågade vi hur de upplevde åldersbedömningsprocessen, en av våra informanter svarade såhär:

”Det klart att man bli ledsen. Dessutom är det de som har makten att bestämma vilken ålder som kommer och gälla i framtiden. (...) Det känns fruktansvärd. Att man inte ens kan försvara sig. Man känner sig bara maktlös” (Intervjuperson 4)

En annan informant beskriver också för oss hur migrationsverket ändrade hans ålder, från det han uppgav var hans ålder, 15 år, till att det blev nedsänkt till 14 år, förklarar han såhär:

”Men när du ser den här åldern då säger de, jaha ok men de frågar dig ”du är ju yngre” men den andra personen ska bestämma om du är den åldern du säger eller yngre så det är någon annan som bestämmer din ålder. Och det kommer ibland med svaret när du får svar om uppehållstillstånd eller så kommer det efter. Så till exempel när du söker legitimation det kommer med legitimationen. Det kommer stå på legitimationen vilket ålder du är född och så och de säger du är den här åldern och så.

I: Ok, vad tycker du om det?

IP: Det var inte, det var konstigt faktiskt. Konstigt för mig att jag sagt att jag är fyller 16 år men fast tillbaks 1 år fylla 15 istället. Man har ju inte rätt va. Man kan inte överklaga på det. Det är de som bestämmer, du har ju ingen rätt.

I: Vad tycker du om det?

IP: Det är jobbigt. Man säger ett land som är demokrati, man har rätt att klaga. Och så också man kan inte säga din advokat om någonting de frågar inte. Jag har haft också advokat men de frågade aldrig. Jag vågade inte heller fråga, det kanske blir dåligt för mig. Om jag hade mycket frågor och de kanske säger till dig, ok vi ska göra en intervju till, du får inte uppehållstillstånd vänta tills vi åldersbedömer dig, det tar lång tid. Ingen behöver det, det blir inget bra resultat. Då ska man säga, allt som händer så, okej kanske det blir bra. Man ska acceptera det som det är” (Intervjuperson 3)

Dessa två personer beskriver en maktlöshet inför det beslut som fattas om deras ålder. De har inte något att säga emot, de är fråntagna en rätt att påverka och överklaga. En svaghet i åldersbedömningarnas rättssäkerhet har visats vara just att det inte är ett eget beslut som kan överklagas (Anderberg, 2011, s. 37). Det ensamkommande barnet hamnar mellan två politiska identitetsdiskurser mellan inkluderande såsom barns rättigheter eller exkluderande om invandringskontroll

där de bemöts av ett institutionaliserat misstänkliggörande, var barnet hamnar kommer ha en stor social betydelse för barnet (Vitus & Lidén, 2013, s. 79). Efter våra intervjuer med de ensamkommande barnen fick vi intrycket att misstänkliggörandet och avlegitimeringen av deras ålder, som de bemöttes av, upplevdes som en kränkning av deras identitet.

6.4.4 En medicinsk modell för misstänkliggörandet av ensamkommande barn

Här följer en sammanfattning från olika delar av intervjuerna med handläggarna som kom att beröra ämnet medicinska åldersbedömningar samt hur de används. Handläggarna förklarar att det behövs kompetens av specialistläkare för åldersbedömning som görs genom tand- och handröntgen. På en fråga om handläggaren kan påverka i den bedömning man får efter svar från medicinsk undersökning svarar en såhär:

”Till exempel skelettet brukar oftast säga 19 år eller äldre för det är då skelettet har slutat mogna. Skulle jag göra en skelettundersökning skulle jag få samma svar. Det är ingen som kan få något annat i den till exempel. Medan tanden mer kan man få till exempel 19,3, 20,5, 18,3 sen skulle man kanske få 17,9 så kanske det är lite då tänker man ju lite på intervallen där (...) det är på gränsen och då brukar vi oftast fria istället för att fälla så då skriver vi ju inte upp. Men 18,3 och den andra 19, eller 18,5 då, det är ju enskild handläggare som får ta det i beaktande med helheten i ärendet. Så avgör man det då” (Handläggare 1)

I dessa svar från de medicinska åldersbedömningarna verkar skelettröntgen ofta visa på högsta resultat, 19 år. Tandröntgen kan visa varierande resultat. Det handläggarna här sätter ord på är de olika medicinska ålderbedömningarnas noggrannhet där man brukar göra två undersökningar. Den handledsröntgen som görs baseras på en metod som grundades på 1930-talet och var då framtagen för att bedöma barns utvecklingsstatus i relation till en redan känd kronologisk ålder. Vid användning av denna metod vid pubertal ålder blir mätningen svårbedömd då de benfragment man mäter inte utvecklas mer när man uppnått en medelålder på 17 år för flickor och 18 år för pojkar (Hjern et al., 2012, s. 5). Tandundersökningen handlar generellt om en bedömning av visdomstånd och denna metod baseras på studier av en population vit medelklass i USA och Europa med otydlig påverkan av faktorer som socioekonomisk status och etnisk bakgrund. Det är dock visat att både tand- och handundersökningarna har en osäkerhet på 2 till 4 års spann vilket gör metoderna inkapabla att fastställa en exakt ålder (Hjern et al., 2012, s. 5). Det verkar dock ändå i dessa fall bli upp till handläggaren att tolka dessa resultat. I tidigare citat tolkar vi det som att den andra handläggaren menar att åldern inte ska skrivas upp om tandröntgen visar under 18, då denne säger: *”skulle den visa något annat än högsta, att de är över 18. Sannolikheten är över 18, då ska vi inte skriva upp”*. Vi tolkar detta som att användningen av dessa medicinska åldersbedömningar verkar ta liten hänsyn till osäkerheten som presenterats för att fastställa en exakt ålder.

Vi vill här presentera en liten sammanfattning av handläggarnas tankar om just medicinska åldersbedömningar som de dök upp under intervjuerna. De menar att det är rättssäkert, ett bra verktyg när personen inte kan lämna ID-handlingar, bra med något vetenskapligt att luta sig mot, att det är jobbigt att den är kritiserad både av frivilligorganisationer och läkare, det upplevs positivt att den indikerar på någonting konkret men det finns ändå en önskan om att den var säkrare eller att det fanns en bättre metod.

Vi tolkar det som att handläggarna själva inte är helt nöjda med metoden utan använder det snarare i brist på annat att utgå ifrån när man misstror en persons uppgivna ålder. Vi skulle vilja belysa handläggarnas reflektioner i ljuset av teorier om institutionell diskriminering och rasism som verkar genom gatekeepern vilken är den som träffar barnet. Vi tolkar detta som att rutinen och arbetssättet har normaliserat användningen av den medicinska åldersbedömningen som ett redskap för en diskriminering då den endast drabbar de barn vars ID-handling saknas. Barnen blir här ett objekt för beslutsfattande, då deras röster avlegitimeras och deras ålder kan omskrivas utan rätt att överklaga. Vi vill belysa att Migrationsverket här, genom handläggarna som gatekeepers, upprätthåller den institutionella diskriminering och rasism som missgynnar de ensamkommande somaliska barnen genom att man placerar dem i en kategori där deras berättelser setts som osanna och de konstrueras som falska och ljugande.

I citaten ovan beskriver handläggarna hur de använder resultatet från de medicinska åldersbedömningarna där skelettröntgen ofta visar 19 år, de beskriver att om tandröntgen också visar över 18 så är det upp till handläggaren att göra en bedömning om åldern ska skrivas upp. Detta går emot vad forskare inom pediatrik visat att användningen av dessa medicinska åldersbedömningar kan användas till. De menar att de medicinska åldersbedömningarna är meningslösa på grund av metodens osäkerhet. De menar att fastställa en exakt kronologisk ålder är ett meningslöst försök att hitta en vetenskaplig lösning på ett politiskt problem (Hjern et al., 2012, s. 6). Så hur kommer det sig att en ”vetenskaplig metod” kommer att tillämpas för ett institutionaliserat misstänkliggörande på ett problem som metoden inte kan lösa? Metoden har en felmarginal på +2 år till +4 år (Socialstyrelsen, 2012, s. 2) och är därmed ett meningslöst verktyg i att fastställa en exakt ålder mot en persons vilja. Men som vi tolkar det så verkar ändå handläggarna beskriva hur metoden används vid indikation på något över 18-19 år.

Som slutlig analys vill vi här summera hur vi ser den medicinska åldersbedömningens som dels ett redskap för att rättfärdiga den misstro som representerar den rasistiska dominans det västerländska systemet intar gentemot dessa barn, då deras kunskap om ålder förkastas. En oetisk och felaktig legitimering av den medicinska, vetenskapliga, metod som får representera det ”vi” som utgör Sverige och Europa, får ett legitimt utrymme att avlegitimera rösterna av ”de andra”, de somaliska ensamkommande barnen och deras föräldrar. Dessa barn utgör här en diskriminerad grupp som är offer för en rasism som lever kvar i Sverige och Europa genom en institutionalisering inom Migrationsverket.

6.4.5 Sammanfattning

Detta kapitel har handlat om hur de ensamkommande barnen från Somalias kunskaper om sin ålder har avlegitimerats. Först beskrev vi barnens upplevelser av att bli misstrodda och ifrågasatta av sin uppgivna ålder. Vi relaterade detta till tidigare forskning om ensamkommande barns förhållanden. Sedan presenterade vi attityder och stereotyper som ett uttryck för en institutionaliserad rasism. Synen är här att barnen och barnens föräldrar inte vet sin riktiga ålder vilket är ett sätt att avlegitimera barnet och dess förälders kunskap om deras ålder. Sedan beskrev vi hur Migrationsverket har makten att justera ålder och vi kopplade detta till handläggaren som gatekeeper och beslutsfattande. Slutligen beskrev vi hur användningen av medicinska åldersbedömningar kan ses som ett oetiskt redskap i misstänkliggörandet av ensamkommande barn.

7. Slutsatser

Här vill vi summera alla de centrala resonemang och slutsatser vi gjort i vår resultat- och analysdel i denna uppsats. Vi vill först åter presentera vår undersöknings syfte och frågeställningar för att sedan summera materialet i samma följd som frågeställningarna för att tydliggöra hur de besvarats. Vårt syfte var att beskriva och undersöka de åldersbedömningar Migrationsverket gör då de ifrågasätter ensamkommande somaliska barns uppgivna ålder. Vi ville göra detta genom att undersöka både ensamkommande barns samt handläggare vid Migrationsverkets upplevelser av åldersbedömningsprocessen. För att göra det ställde vi upp följande frågeställningar för oss att besvara:

- *Vad har de ensamkommande barnen för tankar om sin ålder?*
- *Hur upplever de ensamkommande barnen ifrågasättandet av deras ålder?*
- *Hur ser handläggarnas roll ut vid dessa åldersbedömningar?*
- *Hur används den medicinska åldersbedömningen vid ifrågasättandet av de ensamkommande barnens ålder?*

De ensamkommande barnens tankar om sin ålder verkade främst handla om att det var en muntlig historia de fått från sina föräldrar. De beskrev här ålder som en kronologi där man går igenom livets olika faser. Vi relaterade detta till teorier om ålders sociala konstruktion där åldersnorm är något som fyller begreppets funktion med en innebörd. Vi visade hur en exakt kronologisk ålder inte är möjligt för de här barnen att uppvisa då de är födda under kriget och en tid där ingen central regering har kunnat utfärda födelsebevis. Vi presenterade också hur några informanter reflekterade kring den institutionella åldersnormen i Somalia, alltså den norm som definierar någon som barn eller vuxen, och hur den var en flexibel ålder som var anpassningsbar beroende på kontext.

För att undersöka hur de ensamkommande barnen upplever ifrågasättandet av deras ålder och skapa en förståelse för detta beskrev vi först Migrationsverkets

syn på ålder där de ensamkommande barnens ålder inte erkänns då handlingar krävs för att styrka ens uppgifter. Vi relaterade detta till teorier om sociala konstruktionen av ålder för att försöka förstå hur detta kan kopplas samman med barnens förståelse av begreppet ålder. Vi försökte sedan illustrera hur ett misstänkliggörande uppstår som en konsekvens av de föreställningar som finns om att de ensamkommande barnens utsagor är falska. Vi exemplifierade med citat hur misstänkliggörandet kan dehumanisera och kategorisera barnen och hur handläggare är en del i att upprätthålla institutionella normer och värderingar. Därefter försökte vi illustrera hur en arena för diskriminering skapas då dessa barns ålder ej erkänns och ett institutionaliserat misstänkliggörande gör barnen till objekt för beslutsfattande. Vi relaterar detta till teorier om institutionell diskriminering då just denna grupp barn utsätts för ett systematiskt maktutövande som diskriminerar och missgynnar dem. Från misstänkliggörande riktade vi fokus till hur en avlegitimering av barnens och deras föräldrars kunskap om barnens ålder kom att se ut. Vi undersökte här vad som sker när barn blir objekt för beslutsfattande och belyste detta ur teorier om institutionell rasism där en polarisering sker mellan ett ”vi” som här är Migrationsverket och ett ”de andra” som är de somaliska ensamkommande barnen vilket gör att en tydlig skillnad införs och en social ojämlikhet mellan olika folkgrupper vilket vi belyste ur en svensk och europeisk historia av rasism. Detta för att förstå den nuvarande form av institutionaliserad rasism som tar sig uttryck genom stereotyper och attityder såsom att ”De vet inte själva hur gamla de är”.

För att förstå handläggarrollen har vi relaterat den till begreppet gatekeeper. Dessa utgör en viktig roll för institutionen Migrationsverket. Det är genom en gatekeeper som de bakomliggande strukturerna och kulturerna för institutionen tar sig uttryck och det är gatekeepern som har makten att förändra eller upprätthålla dessa strukturer. Vi resonerar kring hur gatekeeperns makt att definiera barnens ålder mot deras vilja har normaliserats av Migrationsverkets rutiner. Vi belyser även de medicinska åldersbedömningarna som en del av en institutionaliserad diskriminering av dessa barn och deras ålder. Barnens röster lyftes även här och vi beskriver hur de är fråntagna rätten att säga emot, påverka och överklaga beslut om deras ålder.

Slutligen visar vi en bild av de medicinska åldersbedömningarna som en osäker och oetisk metod som handläggarna använder med en medvetenhet om dess svagheter men i brist på bättre metoder blev dess användande normaliserat. Vi beskrev dels hur metoden blev ett verktyg för misstänkliggörande men även hur handläggarna inte tog hänsyn till den kritik som finns mot metodens osäkerhet.

8. Avslutande diskussion och reflektion

8.1 Metoddiskussion

Då vi valde att undersöka åldersbedömningar av ensamkommande barn från Somalia där Migrationsverket ifrågasätter den ålder barnet uppgett, antog vi tidigt

att det här kommer finnas tydliga skillnader i de subjektiva upplevelserna från båda parter av samma process. Vi hade kunnat angripa frågan om åldersbedömningar genom helt andra metoder, exempelvis genom en utvärderande kvantitativ metod som även den hade kunnat undersöka båda parter erfarenhet av åldersbedömningsprocessen. Socialstyrelsen förespråkar evidensbaserad praktik så det skulle kunna ha varit ett strategiskt val för påverkan (Thomassen, 2007, s. 169).

Vårt syfte har skrivits om under uppsatsens gång då vi inte hade bestämt vår nuvarande teoretiska ansats förrän efter insamlingen och den tematiska analysen av empirin. Från början hade vi förberett en annan teoretisk ansats. Vi hade tidigt en idé om att vi ville göra en salutogen studie av KASAM, känslan av sammanhang. Det är en teori motsatt den om patogenes, förklaringar av orsaker till sjukdomar. Centralt för KASAM är begreppen; begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet (Antonovsky, 2005). Vi hade en del frågor med under våra intervjuer som relaterar till detta perspektiv (se rubrik *11.1 Intervjuguide*). Det insamlade materialet innehöll därmed rika beskrivningar baserat på det salutogenetiska perspektivet. Med detta material hade vi kunnat skriva en hel (och säkert mycket intressant och relevant) uppsats om faktorer för handläggares hanteringsfaktorer i sin roll vid bemötandet av ensamkommande barn. När vi samlat in allt material och såg på det i sin helhet insåg vi dock att denna teoretiska utgångspunkt inte skulle fungera då uppsatsen antingen skulle bli för stor eller så skulle vi missa det viktigaste. Vårt val av perspektiv sätter nämligen ett fokus som vi bedömde vara mest relevant för vår empiri, att undersöka den ojämlika relation som finns i mötet där åldersbedömningarna idag görs. Detta avslöjar också den felbedömning vi gjorde under tidigare skedet av undersökningen, nämligen en bristande avgränsning för vår undersökning.

Vid val av analysmetod valde vi att försöka förstå skillnaderna i historierna mellan handläggarna och de ensamkommande barnen. Då vi i analysen av materialet fick en mycket tydlig bild av en rådande ojämlikhet av att sätta liknande teman mot varandra. Exempelvis barnets ”syn på sann ålder” kontra handläggarens ”uttalanden om riktig ålder” eller ”upplevelse av att bli misstrodd” kontra ”uttalanden om misstänkliggörande”. Detta tog oss till nuvarande teoretiska referensram med fokus på konstruerande av ålder och den sociala ojämlikhet vi relaterat till institutionell diskriminering och rasism. När vi intar ett perspektiv på rasism kan vi tänka oss att studien blir mer kontroversiell och att känslor av skepsis lättare kan drabba läsaren. Detta kan vi då dock se som en väntad effekt i vad vi kan förstå som det normaliserade förnekande majoritetssamhällets ”vi” fostrats in i för att bevara samhällets maktstrukturer (Kamali, 2005, s. 40). Detta är samma process vi tänker oss att även handläggarna vid Migrationsverket är indragna i, genom sin yrkesroll.

8.2 Slutdiskussion och reflektion över vår studie

Först vill vi säga att vi är nöjda med vår undersökning som har varit en lärorik resa. Vi anser att vi lyckades besvara våra frågeställningar i slutändan. Vi har stött på motgångar under resan där vissa intervjuer tog tid att boka in men framförallt så blev teorivalet en segdragen process då vi satt med en mängd intressant empiri som vi inte visste riktigt vad vi skulle göra med. När väl valet var gjort så kändes det givet att gå den väg vi nu har gått. Nedan följer en liten reflektion kring våra slutsatser och om åldersbedömningarna.

Åldersbedömningar är en komplicerad process. Vi tänker att den på ett sätt fyller en viktig funktion för en person som har en annan relation till ålder än den exakta kronologiska ålder som västvärlden värderar högt. Ålder ger och reglerar tillträde till en mängd situationer. På så sätt kan ålder bli något viktigt för integrationen i Sverige. Denna integration handlar om att få tillträde till skola och hälso- och sjukvård samt för den sociala samvaron mm. Att man hamnar rätt är därmed av betydelse. Vi ser dock samtidigt risken i att bestämningen av ålder sker i en kontext som präglas av kontroll och misstro. Denna bestämning sker också ofta på ofrivillighet och på godtyckliga grunder. Vi anser att även om ålder handlar om ens identitet och ”att hamna rätt” kan ålder handla om annat än ”rätt kronologisk ålder”.

En viktig poäng vi vill göra med vår uppsats är att åldersbedömningsprocessen är en del i asylutredningen som skapar en tydlig misstro gentemot ensamkommande barns berättelser då deras ålder ifrågasätts. Vi har sett att det som är meningsfullt för de ensamkommande barnen är att få uppehållstillstånd medan det för handläggarna kan framstå som mest meningsfullt att barnen ska ha rätt ålder för att hamna i rätt prövning, som vuxen eller barn. I och med ifrågasättandet skapas en oro hos de unga vilket vi i denna uppsats vill lyfta för att göra dessa barns röst hörd. I detta problem som åldersbedömningar ändå får sägas utgöra vill vi lyfta den part som drabbas utav dessa beslut, de ensamkommande barnen från Somalia.

I introduktionen beskrev vi hur 783 unga flyktingar är försvunna i Sverige. Myndigheterna vet inte var dessa barn befinner sig och en stor del av barnen hade inte ens fått något beslut i första instans (Mikkelsen & Wagner, 2013, s. 7). Vi skulle vilja spekulera kring vad det kan innebära för en ung flykting i ett främmande land att bli bemött av en myndighet som kan ses vara bärare av strukturer och kulturer med rasistiska värderingar, där vi ser att en rimlig orsak bakom försvinnandet av unga flyktingar i Sverige idag mycket väl kan vara den oro och ovisshet som väcks hos dessa barn då de bemöts med misstänkliggörande och misstro till det de sagt.

Vi anser vidare att en åldersbedömning bör kunna överflyttas till en del av migrationshanteringen som handlar mindre om kontroll, exempelvis till kommunernas ansvar som i den omfördelning vi såg 2006 då kommunerna fick

boendefrågan mm. (Brunnberg et al., 2011, s. 22). Ålder som identitet borde inte ligga inom den diskurs som handlar om migrationskontroll då det är visat att detta också medför ett institutionaliserat misstänkliggörande. Dessutom styrker tidigare forskning att åldersutredningar bör göras under längre tid där flera psykosociala bedömningar vägs in (Hjern et al., 2012, s. 5). Vi tänker också att dessa åldersbedömningar bättre skulle äga rum efter beslut om uppehållstillstånd då man faktiskt kan diskutera identitet och integration – då man vet att man får stanna i landet.

Vi tänker att ett annat alternativt angreppssätt till ensamkommande barn kan vara att istället tala om ensamkommande barn och unga. Där begreppet unga kan ges en vidare inkluderande definition för att göra begreppet mer behovsanpassat. Barn och unga är exempelvis de man i Socialtjänstlagen benämner som en särskilt utsatt grupp (Socialtjänstlagen 5 kap 1-3 §§).

8.3 Förslag till vidare forskning

Vi tycker att det vore intressant att se fler studier inom detta område som utgör ett relativt utforskat område och vi vill här först presentera förslag för vidare forskning av den konflikt och sociala ojämlikhet som uppstår vid mötet och ifrågasättandet av ensamkommande barns uppgifter vilket kan analyseras genom teorier om diskriminering, makt eller liknande. Sedan vill vi presentera några förslag för studier av coping eller hanteringsfaktorer vilket vi också ser som viktigt inom socialt arbete.

Då de tre största grunderna för diskriminering är etnicitet, kön och ålder (Fineman, 2011, s. 56) anser vi att vidare undersökningar av åldersbedömningar borde vara av stort intresse för framtida forskning för att motverka och förebygga diskriminering av vissa särskilt utsatta grupper. Vi föreslår att framtida forskning undersöker åldersbedömningar inom asylprövningen för att utforska hur åldersbedömningar kan tänkas utgöra en grund för diskriminering avseende både etnicitet, kön och ålder. En sådan undersökning skulle kunna vara snarlik den vi utfört och skulle på så vis kunna ha liknande upplägg som vår undersökning, kvalitativa intervjuer för att utforska ett ämne och sedan analysera detta ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv där ett kritiskt förhållningssätt kan intas gentemot konstruktionen av hur de ensamkommande barnen förstås och beskrivs. Exempelvis skulle en undersökning kunna undersöka om skillnader finns i ifrågasättandet av flickor eller pojkars uppgifter? Andra faktorer som vi skulle föreslå att framtida forskning undersöker gällande åldersbedömningarna är de själva utredande samtalen. Hur sker samtalen och finns samband mellan samtalstekniker och misstro av barnens uppgifter? Finns samband mellan tolkens översättning och misstro av uppgifter? Hur skapas bilder av misstro i samtalen? Sådana här studier av samtal skulle kunna göras genom mikroanalys av samtal där ett fokus läggs på hur konstruktionen av barnens berättelse görs då både handläggarens frågor och förantaganden samt det barnet säger skapar en bild av den asylsökande. Forskning om mikroanalys av *co-construction* i samtal har gjorts

av De Jong, Beavin Bavelas och Korman (2013) där de introducerar hur metoden kan användas för analys av terapeutiska samtal, något vi tror skulle kunna tillämpas även för att analysera utredningssamtalen av ensamkommande barn för att undersöka hur konstruktion av den ”osanna” flyktingen uppstår i samtalet.

Vi föreslår även en studie om konsekvenser av ifrågasättandet av ensamkommande barns uppgifter på en omfattande nivå, exempelvis genom en kvantitativ studie för att undersöka om det finns några samband mellan att bli misstrodd och negativa hälsoeffekter, sämre integration i samhället eller kanske till och med försvinnande av ensamkommande barn. Vi tror att en sådan här studie skulle vara viktig med tanke på att den forskning vi läst ofta handlat om misstänkliggörandet av de ensamkommande barnen och sällan om konsekvenser av att bli misstrodd.

Vi har i vår uppsats försökt visa en fördjupad förståelse för åldersbedömningen som process genom att undersöka handläggares resonemang om åldersbedömningar samt reaktioner från de ensamkommande barnen på ifrågasättandet. Vi tror att det skulle vara relevant att vidare undersöka hur de ensamkommande barnens reaktioner är till någon nytta för dem. Alltså, liksom copingstrategier, undersöka hur ensamkommande barn gör för att hantera ifrågasättandet och samtidigt klara sig i vardagen och/eller integreras i samhället. En sådan här studie skulle kunna inta ett salutogent perspektiv och förhållningssätt till den utsatta grupp som ensamkommande barn utgör.

Efter våra intervjuer har vi sett att ålder är något man har en väldigt personlig relation till och handläggare underströk vikten av gott bemötande och tydlighet i mötet med de ensamkommande barnen. En studie kunde här vara på sin plats om metoder för att underlätta bemötande och konstruktivt arbete med ensamkommande barn när det kommer till dessa svåra bedömningar av ålder. Hur kan man på ett inkluderande, konstruktivt och informativt sätt tala om ålder i dessa asylintervjuer?

9. Referenser

- Anderberg, S. (2011): *Åldersbedömning av ensamkommande barn*. Juridiska Institutionen, Handelshögskolan vid Göteborgs Universitet.
- Antonovsky, A. (2005): *Hälsans mysterium*. Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur.
- Asylsökande ensamkommande barn: En översyn av mottagandet: Betänkande av Utredningen om en översyn av mottagandet av asylsökande ensamkommande barn*. (2011) SOU 2011:64. Stockholm: Elanders Sverige AB.
- Bak, M. (2013): Barndom och migration I: Maren Bak & Kerstin von Brömssen (red:er) (2013): *Barndom & Migration* (s. 13-39). Umeå: Boréa.
- Brunnberg, E., Borg, R-M. & Fridström, C. (2011): *Ensamkommande barn: en forskningsöversikt*. Lund: Studentlitteratur.
- Bryman, A. (2011): *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.
- Burns, T-R., Lipponen, S., Lilja, M. & Machado, N. (2007): Den osynliga muren – Om strukturell diskriminering i arbetslivet. I: Tom R. Burns, Nora Machado, Zenia Hellgren & Göran Brodin (red:er) (2007): *Makt, kultur och kontroll över invandrares livsvillkor: Multidimensionella perspektiv på strukturell diskriminering i Sverige* (s. 169-229). Uppsala: Universitetstryckeriet
- Cemlyn, S. J., Nye, M. (2012): Asylum seeker young people: Social work value conflicts in negotiating age assessment in the UK. *International Social Work*, 55.5 (Sep 2012), 675-688.
- Court of Justice of the European Union (2013) ”Press release no 71/13” (elektronisk), *Press release No 71/13 of Judgment in Case C-648/11* <http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2013-06/cp130071en.pdf> (2013-11-20)
- De Jong, P., Beavin Bavelas, J. & Korman, H. (2013): An introduction to using microanalysis to observe co-construction in psychotherapy, *Journal of Systemic Therapies*, 32:3 (September 2013), 17-30.
- Fineman, S. (2011): *Organizing Age*. New York: Oxford University Press Inc.
- Gower, S. (2011): How Old Are You? Ethical Dilemmas in Working with Age-Disputed Young Asylum Seekers, *Practice (UK)*, 23:5 (2011), 325-339.
- Hacking, I. (1999): *The social construction of what?* Cambridge: Harvard Univ. Press.
- Hessle, M. (2009). *Ensamkommande men inte ensamma: Tioårsuppföljning av ensamkommande asylsökande flyktingbarns livsvillkor och erfarenheter som unga vuxna i Sverige*. Stockholm: Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet

- Hjern, A., Brendler-Lindqvist, M. & Norredam, M. (2012): Age assessment of young asylum seekers, *Acta Paediatrica*, 101:1 (Jan 2012), 4-7.
- Integrationens svarta bok: agenda för jämlikhet och social sammanhållning: slutbetänkande/ av Utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering.* (2006) SOU 2006:79. Stockholm: Fritze.
- Kamali, M. (2005): Ett europeiskt dilemma – Strukturell/institutionell diskriminering. I: Paulina de los Reyes & Masoud Kamali (red:er) (2005): *Bortom Vi och Dom: Teoretiska reflektioner om makt, integration och strukturell diskriminering* (s. 29-69). SOU 2005:41 Stockholm: Fritze
- Keselman, O. (2013): När ensamkommande barn ska berätta. I: Maren Bak & Kerstin von Brömssen (red:er) (2013): *Barndom & Migration* (s. 105-137). Umeå: Boréa.
- Kvale, S. (2009): *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Landguiden (2013) ”Befolkning & språk” (elektronisk), *Landguidens hemsida* <<http://www.landguiden.se/Lander/Afrika/Somalia/Befolkning-Sprak>> (2013-09-26)
- Lundberg, A. (2013): Barn i den svenska asylprocessen. I: Maren Bak & Kerstin von Brömssen (red:er) (2013): *Barndom & Migration* (s. 47-74). Umeå: Boréa.
- Maegusuku-Hewett, T., Dunkerley, D., Scourfield, J. & Smalley, N. (2007): Refugee Children in Wales: Coping and Adaptation in the Face of Adversity. *Children & Society*, 21:4 (juli 2007), 309-321.
- Masocha, S. & Simpson, M. K. (2011): Xenoracism: Towards a Critical Understanding of the Construction of Asylum Seekers and Its Implications for Social Work Practice. *Practice (UK)* 23:1, 5-18.
- Migrationsinfo (2013) ”Migrationsinfo” (elektronisk), *Migrationsinfo:s hemsida* <<http://www.migrationsinfo.se/>> (2013-09-26)
- Migrationsverket (2011) ”Historia” (elektronisk), *Migrationsverkets hemsida* <<http://www.migrationsverket.se/info/4356.html>> (2013-09-26)
- Migrationsverket (2013) ”Asylregler” (elektronisk), *Migrationsverkets hemsida* <<http://www.migrationsverket.se/info/443.html>> (2013-09-26)
- Migrationsverket (2013a) ”Asylsökande barn” (elektronisk), *Migrationsverkets hemsida* <<http://www.migrationsverket.se/info/4328.html>> (2013-09-26)
- Migrationsverket (2013b) ”Avgjorda asylärenden Migrationsverket, helåret 2012” (elektronisk), *Migrationsverkets hemsida* <<http://www.migrationsverket.se/download/18.43648b4513b902d42692f5c/Avgjorda+asyl%C3%A4renden+2012+-+Asylum+decisions+2012.pdf>> (2013-09-26)

- Migrationsverket (2013c) ”Varför söker somalier skydd i Sverige?” (elektronisk), *Migrationsverkets hemsida* <<http://www.migrationsverket.se/info/4358.html>> (2013-09-26)
- Migrationsverket (2013d) ”Aktuellt om... ensamkommande barn & ungdomar: September 2013” (elektronisk), *Migrationsverkets hemsida* <<http://www.migrationsverket.se/download/18.5901f10c13ed5185f5373b8/Aktuellt+om+sept+2013.pdf>> (2013-11-23)
- Migrationsverket (2013e) ”Ensamkommande barn och ungdomar” (elektronisk), *Migrationsverkets hemsida* <<http://www.migrationsverket.se/info/2718.html>> (2013-11-27)
- Migrationsverket RCI 08/2013: *Rättsligt ställningstagande angående sannolik identitet i asylärenden.*
- Mikkelsen, J., Wagner, K. (2013): *De förlorade barnen: Ett reportage.* Stockholm: Natur & Kultur.
- Regeringen (2007) ”Migrations- och asylpolitik” (elektronisk), *Justitiedepartementet, Regeringskansliets hemsida* <<http://www.regeringen.se/sb/d/9685>> (2013-09-26)
- Socialstyrelsen (2012): *Riktlinjer för åldersbedömningar* 2012-06-26 Dnr 31156/2011
- Säkerhetspolitik.se (2010) ”Fördjupning Somalia” (elektronisk), *Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Säkerhetspolitik.se:s hemsida* <<http://www.sakerhetspolitik.se/Konflikter/Somalia/Fordjupning/>> (2013-09-26)
- Säkerhetspolitik.se (2010a) ”Sverige och Somalia” (elektronisk), *Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Säkerhetspolitik.se:s hemsida* <<http://www.sakerhetspolitik.se/Konflikter/Somalia/Sverige-och-Somalia/>> (2013-09-26)
- Thomassen, M. (2007): *Vetenskap, kunskap och praxis: introduktion till vetenskapsfilosofi.* Malmö: Gleerups Utbildning.
- Unicef.se (2013) ”Barnkonventionen” (elektronisk), *UNICEF Sveriges hemsida* <<http://unicef.se/barnkonventionen>> (2013-11-27)
- van Dijk, T-A. (2005) Elitdiskurser och institutionell rasism (2005): *Bortom Vi och Dom: Teoretiska reflektioner om makt, integration och strukturell diskriminering* (s. 113-137). SOU 2005:41 Stockholm: Fritze
- Vetenskapsrådet (2002): *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning.* Stockholm: Vetenskapsrådet
- Vitus, K., Lidén, H. (2013): Asylsökande barn i Norge och Danmark. I: Maren Bak & Kerstin von Brömssen (red:er) (2013): *Barndom & Migration* (s. 79-98). Umeå: Boréa.

Wenneberg, S-B. (2000): *Socialkonstruktivism – positioner, problem och perspektiv*. Malmö: Liber.

10. Bilagor

10.1 Intervjuguide

10.1.1 Handläggariintervjuguide

Fokus på handläggare

Skulle du vilja berätta lite om vad du tycker är viktigt i din roll som handläggare?

Vad tycker du om åldersbedömningen?

Vad tänker du att det är du gör bra i ärenden som innehåller en åldersbedömning?

Vad är det du tycker är viktigt i det man gör vid åldersbedömningen?

Hur gör du en åldersbedömning?

Vad för svårigheter kan du identifiera med åldersbedömningarna? Kan du identifiera konflikter?

Hur ser du på den skillnad juridiken gör på barn och vuxen (barnets bästa eller ej), i relation till de barn du träffat som blivit åldersbedömda?

Hur upptäcker du att ålder ej stämmer? Vad gör du som handläggare när du tänker att ålder ej stämmer?

Var mer i klientens ärende kan en oriktig ålder påverka?

Fokus på handläggarens syn på barnet

Hur många ärenden skulle du uppskatta att det görs en åldersbedömning i, av alla de ensamkommande barn som kommer?

Hur skulle du beskriva dem personer där det görs en åldersbedömning?

Vad tror du är viktigt för de barn som uppger en oriktig ålder?

Hur hanterar du dessa möten?

Vad tänker du att de ensamkommande barn som genomgår åldersbedömning uppskattar i mötet med dig?

KASAM – skalfrågor 1 - 10

Hanterbarhet - Hur upplever du arbetsbelastningen i ditt arbete?

Begriplighet – Hur väl upplever du att du kan bemöta situationer som kan uppstå i ditt jobb?

Meningsfullhet – Hur engagerad känner du att du är på din arbetsplats?

10.1.2 Intervjuguide till ensamkommande barn

Syn på sin ålder

Hur såg du på din ålder när du bodde i Somalia?

Har din syn på ålder förändrats efter att du kom till Sverige?

Vad tycker du är viktigt med ålder?

Åldersbedömning

Vad har du för tankar kring åldersbedömningsprocessen?

Hur började hela ålderbedömningsprocessen?

Hur upplever du hela åldersbedömningsprocessen?

Vad är dina tankar om varför just du fått göra åldersbedömningsprocessen?

Mötet

Vad är din erfarenhet av att prata med handläggare?

Hur var det att prata med handläggare?

Hur upplever du att handläggaren reagerat på din historia?

Hur fick du reda på att du skulle göra åldersbedömning?

Fick du veta varför?

Vad tror du att det berodde på?

Vad tänker du är det viktigt med ålder för din framtid?

KASAM

Vad var det viktigt (då , nu ,framtid)

Förstod du varför (då , nu ,framtid)

Vad är det du tycker är viktigt i ditt liv? (då , nu ,framtid)

10.1.3 Mall för skriftligt samtycke av God Man till intervju med minderårig

Ansvariga studenter är Farhan Hassan & Johan Embréus, studenter vid Institutionen för Socialt Arbete vid Göteborgs Universitet.

Handledare: Adrián Groglopo, tel. 031 786 1885. mail: adrian.groglopo@socwork.gu.se

Institutionen för Socialt Arbete, Göteborgs Universitet.

Vår studies syfte

Syftet med vår studie är att söka kunskap om hur ensamkommande barn från Somalia, som har erfarenhet från åldersbedömningsprocessen, ser på sin ålder och hur de ser på den berättelse de fått dela till myndigheterna. Vi syftar även till att söka kunskap om hur denna upplevelse förhåller sig till barnhandläggarens (vid Migrationsverket) uppfattning om processen.

Självbestämmande – Man ställer upp frivilligt och kan därmed avbryta intervjun när man vill utan några som helst konsekvenser. Man kan även avstå från att svara på vilken eller vilka frågor som helst.

Konfidentialitet – Man kommer att vara anonym efter intervjun. Personuppgifter kommer inte ges ut till annan person än ansvariga studenter samt deras handledare och i vårt material kommer data som kan kopplas till den intervjuades person att koda om.

Nyttjande – Uppgifterna som samlas in med denna studie kommer endast användas för forskningsändamål och kommer därmed inte ges ut till obehörig.

Underskrift för samtycke till intervju med minderårige,

Namn: _____

_____

Adrián Groglopo

Handledare

_____

Farhan Hassan

Ansvarig Student

_____

God man

_____

Johan Embréus

Ansvarig Student